

Wm. J. Henderson

J. — J. CLAMAGERAN

ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

(LOCATIO CONDUCTIO OPERIS ET OPERARUM)

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΣΤΕΦΑΝΩΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ ΣΧΟΛΗΣ

ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ Δ. ΒΑΛΒΗ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΕΤΑ ΠΡΟΣΘΗΚΗΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΡΜΟΥ

(παρά την ὁδὸν Μουσῶν, ἀριθ. 2).

1883

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ
N
725

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ν. 425

ΠΕΡΙ

ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

J. — J. CLAMAGERAN

ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

(LOCATIO CONDUCTIO OPERIS ET OPERARUM)

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΣΤΕΦΑΝΩΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ ΣΧΟΛΗΣ

ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ Δ. ΒΑΛΒΗ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΜΕΤΑ ΠΡΟΣΘΗΚΗΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΡΜΟΥ

(παρά την ὁδὸν Μουσῶν, ἀριθ. 2).

—
1883

U. S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR

UNITED STATES GEOLOGICAL SURVEY

WATER RESOURCES DIVISION

(LOCATION OF STREAMS AND OTHER FEATURES)

HYDROLOGICAL INVESTIGATION

AND THE NUMBER OF STREAMS

IN THE

AKADHMAIA

ANHNON

ACADEMY

OF THE UNITED STATES

(OFFICE OF THE SECRETARY)

1873

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ

462

22 ΣΕΠ. 1958

ΤΩ: ΤΜΗΜΑΤΙ

ΤΩ: ΝΟΜΙΚΩ: ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΙΕΡΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚ ΔΩΡΕΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΟΥ

Ὁ Θουκυδίδης, χαρακτηρίζων ἐν τῷ προοιμίῳ τὴν ἑαυτοῦ συγγραφὴν, ἀπεκάλεσε δικαίως αὐτὴν *κτῆμα ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν* διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι κατηρτίσθη ἐπὶ τῇ βάσει *ταλαιπώρου ζητήσεως τῆς ἀληθείας* (Α', 22. 20· πρὸς. καὶ *Krüger Griechische Sprachlehre* [Leipzig 1875.], σελ. 5). Πρῶτον ἴσως ἐν τῷ πνεύματι τοῦ μεγάλου ἐκείνου τῆς ἀρχαιότητος ἀνδρὸς παρέστη *ἐνσυνείδητος* ἡ ἔννοια τῆς εἰλικρινοῦς καὶ εὐσυνειδήτου πνευματικῆς φιλοσοφίας, τῆς γινομένης οὐχὶ χάριν κερδοσκοπίας ἢ γραμματολογικῆς δημοκοπίας ἀλλὰ πρὸς ἀγνὴν καὶ καθάραν ἐπιδιώξιν τῆς τεχνικῆς ἢ ἐπιστημονικῆς ἀληθείας. Ἡ ταύτη δὲ πρόθεσις ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως τὸ κυριώτατον πάντος πνευματικοῦ ἔργου προσὸν καὶ τὸν εὐγενέστατον αὐτοῦ χαρακτήρα, ἰδίως δ' ἐν χρόνοις, οἷος καὶ ὁ παρών, καθ' οὓς πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν φημιζομένων ἔτι τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης θεραπόντων δημιουργοῦσιν ἔργα οὐδὲν ἄλλο δυστυχῶς σκοποῦντα ἢ νὰ θαμβώσωσι τὰ ὄμματα καὶ ἐλαφρύνωσι τὰ θυλάκια τῶν ἀναγνώστων. Ὅταν ἄρα διαγινώσκωμεν ἐν τινι ἔργῳ τὴν πρόθεσιν εἰλικρινοῦς καὶ εὐσυνειδήτου λατρείας τῆς τέχνης ἢ τῆς ἐπιστήμης, ἡ δὲ πρόθεσις αὕτη ἐν τῷ σταδίῳ τῆς πραγματοποιήσεως κρίνεται παραγαγοῦσα ἀγλαοτάτους καρπούς, ὀφείλομεν τότε νὰ ἐπιστήσωμεν ἀτενῶς τὴν ἡμετέραν προσοχὴν εἰς τὸ προκείμενον ἔργον, διότι τότε ἔχομεν πρὸ ἡμῶν αὐτῶν ἐν τῶν ἀείποτε μὲν σπανίων καὶ διαπρεπῶν τοῦ ἀνθρώπου δημιουργημάτων, μάλιστα δ' ἐν οἷς χρόνοις, ὡς εἴρηται, τιθεμένης ἐν μοίρᾳ Καρὸς τῆς ἠθικῆς τοῦ καθήκοντος συναισθήσεως, ἡ

πολιτεία ἀπογυμνοῦται, ὡς ἔλεγέ ποτε ὁ Bismarck, εἰς «τυχαῖον ἄθροισμα δικαιωμάτων, εἰδός τι προμαχῶνος καταλλήλου πρὸς τὸν πόλεμον πάντων κατὰ πάντων» ("I. 'Eotlar ἀρ. 305, σελ. 699)—καὶ τὸ πᾶν ἰδιοτελῶς θεωρεῖται ἀντικείμενον τῆς κοινωνικῆς εὐμαρείας τοῦ ἀτόμου.

Τοιοῦτον δ' ἔργον προθέμενον ἀγνήν καὶ καθαρὰν λατρείαν τῆς ἐπιστήμης εἶνε καὶ τὸ προκείμενον, ὅπερ κατὰ μετὰφρασιν παρέχεται εἰς τὸν ἡμέτερον ἀναγνώστην· ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ, ἔξοχος καὶ εὐγενῆς φύσις καὶ ἐπιστημονικὴ δεινότης οὐχὶ τῶν συνήθων, ἀποφαίνεται ὡς ὁ ἀρχαῖος Θουκυδίδης ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ πλείονος μετριοφροσύνης, ὅτι συνέταξεν ἔργον, «οὐ ἡ μόνη ἀρετὴ εἶνε τὸ εὐσυνείδητον αὐτοῦ» ("I. τὸν πρόλογον τοῦ συγγραφέως). Τὴν τοιαύτην δ' ἀπόφρασιν τοῦ ἀγνοῦ τούτου ἐπιστήμονος ἐπεκύρωσεν ὡς ἀληθεστάτην καὶ ἡ Νομικὴ τῶν Παρισίων Σχολή, ἀπονεύμασα εἰς τὸν συγγραφέα ἐπὶ τῷ ἔργῳ τὸ πρῶτον ἀρισταίον ἐν τῷ διαγωνίσματι τῶν διδασκτῶν τῷ γενομένῳ ἐν ἔτει 1852. Τούτων λοιπὸν οὕτως ἐχόντων, εἰκοθεν ἤδη καταναεῖται ἡ σπουδαιότης καὶ χρησιμότης τοῦ προκειμένου ἔργου, ὅπερ εὐχόμεθα ἐκ βάθους ψυχῆς νὰ καταστῇ ἀντικείμενον μιμήσεως ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν συνεγράφη.

Τοῦτο δ' εὐχόμεθα, διότι ἔτι δυστυχῶς παρ' ἡμῖν τὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα οὐ μόνον εἶνε πλανῆται τῆς Ἀνατολῆς δεχόμενοι τὸ φῶς παρὰ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων τῆς Δύσεως, ἀλλὰ συνήθως καὶ τοσοῦτον κακότεχνοι καὶ βέβηλοι τοῦ φωτὸς ἀγωγοί, ὥστε ἀντὶ ν' ἀνατείλῃ καὶ παρ' ἡμῖν ἀστράπτων ὁ ἥλιος τῆς δυτικῆς σοφίας, παρέχεται μόνον εἰς τὸ πνεῦμα ἡμῶν συγκεχυμένη τις καὶ τεθαμβωμένη πυγολαμπίδος αἴγλη, ἀμαυρουμένου οὕτως εἰπεῖν τοῦ χρυσοῦ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἀδελξίων ἡμῶν συγγραφέων. Καὶ ἐν ᾧ πάντοτε, ἐπεξερχόμενός τις ἐκκρίτου τινὸς τῆς Δύσεως συγγραφέως ἔργον, αἰσθάνεται ἐαυτὸν, ὡς λέγει ὁ φιλόλογος Cobet (ἐν *Mnemosyne*, τόμ. VI τῆς

νέας σειράς, σελ. 53), ἀγχινούτερον καὶ διορατικώτερον, ὁ ἀναγινώσκων εὐδοκιμοῦν τι παρ' ἡμῖν ἐπιστημονικὸν πόνημα ἀναγκάζεται νὰ ἐκφωνήσῃ τοὺς στίχους τοῦ μακαρίτου Δ. Παπαρρήγοπούλου, οὓς, φαίνεται, ἐνέπνευσεν εἰς ἐκεῖνον ὡς πεποιθήσιν ἢ ἐπιστημονικῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ :

Ματαιότης! ἀλλὰ εἶναι ἡ παιδεία ματαιότης·
Ψεύδη ὅπισθεν γριφώδους ὄχυρούμενα σκηνῆς·

(ἐν *Ποιήσεσι*, σελ. 57). Ἄλλ' ἐννοεῖται ὅτι μετὰ τοιαύτης παιδείας, ἣν Ῥωμαῖος νομοδιδάσκαλος οὐδόλως θὰ ὄκνει ν' ἀποκαλέσῃ *πταισματικὴν* (L. 9 §. 5 D. loc. 19. 2 : «Celsus etiam imperitiam culprae adnumerandam -- scripsit»), οὔτε ἀληθῆς ἐπιστήμη δύναται νὰ κριθῆ ὑπάρχουσα, οὔτ' ἐλπίς δὲ μάλιστα εἶναι νὰ ὑπάρξῃ ποτέ, ὅταν ὁμολογῆται ἀπαραίτητος πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐπίδοσιν πάσης ἐπιστήμης οὐ μόνον περιουσία τις ὁμοκέντρων ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ταλαιπώρων ἐξευρημάτων εὐσυνειδήτου πνευματικῆς φιλοπονίας, ἀλλὰ καὶ εὐσυνοπτός τις γενικὴ συστηματοποίησις αὐτῶν (¹), ἵνα μὴ ἀποβαίνωσιν ἐκάστω κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς ἰδίας ἀντιλήψεως

rudis indigestaque moles,

Nec quicquam nisi pondus iners, congestaque eodem

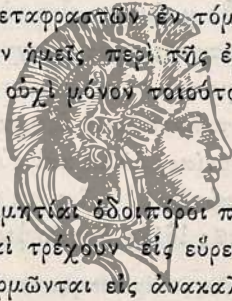
Non bene iunctarum discordia semina rerum,

ὡς λέγει ὁ Ὁβίδιος ἐν *Metam.* I, v. 7—9. Καὶ περὶ τούτου δ' ἐξηγούμεθα σαφέστερον.

(¹) Οἱ μεταφρασταὶ τῶν *Στοιχείων* τοῦ *Δημοσίου Δικαίου* τοῦ Macarel ἀποφαίνονται (σελ. 16') ὅτι «τὰ διδακτικὰ συγγράμματα εἶνε ἔργον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν μετρωτέρων συγγραφέων. Οἱ μεγαλοφυεῖς ἄνδρες σπανίως συγκεφαλαιοῦν τῶν ἄλλων τὰς γνώσεις, σπανίως ἐγκαταγίνονται εἰς ἰδέας, αἱ ὅποσαι ἐγίναν δεκταὶ καὶ ἀφιλονεύ-

Γνωστάί εἰσιν αἱ νομικαὶ τῶν Γάλλων ἐργασίαι ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἀστικοῦ αὐτῶν κώδικος μέχρι τοῦ 1839. ἐπὶ τε τοῦ ὅλου τῆς ἀστικῆς αὐτῶν νομοθεσίας καὶ ἐπὶ τῶν διαφορῶν καθ' ἕκαστον αὐτῆς μερῶν. Καὶ ὅμως αὐταὶ αἱ ἐργασίαι αἱ καθαρῶς ἐπιστημονικαί, αἱ πολῦτιμοι ἄλλως καὶ διαπρεπεῖς, ἐθεωρήθησαν *χασματικά καὶ ἑλλειπείς* διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι δὲν παρήγαγον σύγγραμμα ἐπιτήδειον πρὸς συστηματοποίησιν τῶν κεκτημένων ἐπιστημονικῶν ἀληθειῶν καὶ παρέχον σχέδιον σπουδῶν πρὸς κτῆσιν εὐρυτέρων γνώσεων. Ἡ ἑλλειψις δ' αὕτη καθίστατο ἡμέρα τῆ ἡμέρα μᾶλλον ἐπαισθητή, ὅτε ἐν ἔτει 1839. δύο καθηγηταὶ ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τοῦ Στρασβούργου, ὁ **Aubry** καὶ ὁ **Rau**, μετεφύτευσαν ἐν τῇ Γαλλίᾳ τὸ διαπρεπὲς καὶ πασίγνωστον σύγγραμμα τοῦ **Zachariæ** ("I. τὸν πρόλογον τῶν μεταφραστῶν ἐν τόμ. Α', σελ. v—vi). Τί λοιπὸν νὰ εἰπῶμεν ἡμεῖς περὶ τῆς ἐγχωρίου παιδείας, ἡμεῖς οἱ στερούμενοι οὐχὶ μόνον τούτου συγγράμματος,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

κητοί. Καθὼς οἱ τολμηταὶ ὁδοιπόροι περιφρονοῦν τὰς πεπατημένας ὁδοὺς καὶ τρέχουσι εἰς εὐρεσίαν ἀγνώστων τόπων, οἱ συγγραφεῖς ὁρμῶνται εἰς ἀνακαλύψεις νοεράς, χωρὶς νὰ ἐνδιατρίβουσι εἰς τὰ ἤδη ἀνακαλυφθέντα». Ἄλλὰ τὰ διδακτικὰ συγγράμματα οὐ μόνον εἶνε δημιουργὰ ἐπιστημόνων, ἀλλὰ καὶ ἔμμεσοι τῆς προόδου τῆς ἐπιστήμης παράγοντες, διδάσκοντα τί τὸ ἤδη ἐξευρημένον, ἵνα πέραν αὐτοῦ χωρήσῃ ἡ μεγαλοφυΐα. Ἄλλως δὲ πῶς εἶνε δυνατὸν καὶ οἱ τολμηταὶ ὁδοιπόροι νὰ δράμωσι πρὸς ἀνεύρεσιν ἀγνώστων τόπων ἀνευ γεωγραφίας καὶ γεωγραφικοῦ χάρτου περὶ πάντων τῶν μέχρι τούδε γνωστῶν; Ἐκτὸς δὲ τούτου ὅλως ἀφιλοσόφητοι ἐδείχθησαν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος μεταφρασταί, μὴ διαγνόντες τὴν οὐσιώδη φύσιν καὶ τὴν σπουδαιότητα συγγράμματος περιέχοντος τὸν κύκλον τῶν ἤδη ἐξευρημένων ὁμοκέντρων ἐπιστημονικῶν ἀλη-

ἀπαραιτήτου χάριν τοῦ μέλλοντος τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐν γένει εὐσυνειδήτου ἐπιστημονικοῦ πονήματος, ἡμεῖς οἱ ἔχοντες ἀφρὸν μόνον καὶ πάταγον καμπανίτου, ἀλλ' ἀντὶ γνησίου τοιούτου οἴνου τὴν ἐν Ἑλλάδι κατασκευαζομένην νοθείαν αὐτοῦ, ὡς εἶπέ τις ἄλλοτε ἀναλόγως περὶ τῆς εὐφυΐας διαπρεποῦς παρ' ἡμῖν νομοδιδασκάλου; (*Ἰ. Κ. Παπαβῆροπούλου Τὸν μεσαιωνικὸν Ἑλληνισμὸν κτλ. ἐν σελ. 13.*)

Ἄλλ' ἐννοεῖται ὅτι τοιαύτη κατάστασις εἶνε ἀνάξιον νὰ ὑπάρχῃ ἐν χώρᾳ οἷα ἡ ἡμετέρα καὶ κατὰ χρόνον οἷος ὁ παρών. Ὁ μακαρίτης Γ. Μαυροκορδάτος ἐν τῷ ἀγνώστῳ ἤδη *Ἐγχειρίδιῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐμπορικῆς Νομοθεσίας* (Τόμ. Δ', σελ. θ') ζητήσας τὴν ἀδειαν νὰ θεωρήσῃ «ἀνύ-

θειῶν. Ὁ δημιουργῶν εὐσυνειδήτως τοιοῦτον σύγγραμμά εἶνε πινακογράφος τῆς ἐπιστήμης καὶ ιστοριογράφος τῆς ἐσωτερικῆς τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορίας, τῆς περιεχούσης οὐχὶ τὰς κατακτήσεις τῶν ὅπλων ὡς ἡ ἐξωτερικὴ, ἀλλὰ τοὺς θαυμασίους θριάμβους τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, ἤτοι τὸν *πολιτισμὸν*, ὡς ὀρθοτάτ' ἀποφαίνεται ὁ πολὺς *Wirchow* (*Ἰ. Γαληνὸν* ἔτ. Δ', ἀρ. 42). Ἐπειδὴ δὲ σήμερον αἱ νέαι ἰδέαι εἶνε κομῆται τοῦ πνευματικοῦ στερεώματος (Πρὸς *Taillandier Réflexions sur les lois pénales*, σελ. 4) καὶ μόνον ὡς ἀπλή Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος ἐπιγραφὴ δύνανται ν' ἀναφαίνωνται συχνότερον, δὲν γινώσκομεν κατὰ τί ὁ προστιθεὶς λίθον τινὰ εἰς τῆς ἐπιστήμης τὸ οἰκοδόμημα ὑπερέχει τοῦ ἐμφανίζοντος εἰς τὰ ὄμματα ἡμῶν ἀκριβῶς τὸ αἰγλήεν μέγαρον τῆς μέχρι τοῦδε ἐξυρμημένης σοφίας. Ταῦτα ἐκρίναμεν καλὸν νὰ σημειώσωμεν ἕνεκα τῆς παρ' ἡμῖν ἀκμαζούσης τάσεως πρὸς τὸ εἰπεῖν τι ἀγνώστον, — τάσεως ἐξασκουμένης ἀναντιβῆρῆτως ἄνευ προσιπινώσεως τῶν ἤδη ἐγνωσμένων καὶ οὐδὲν εἰκότως παραγούσης.

παρκτον τὴν φημιζομένην Ἑλληνικὴν Νομολογίαν», ἡ-
 χήθη ἔπειτα περὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου «νὰ εἴπη μετὰ μίαν
 ἑκατονταετηρίδα· «Ἀμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας
 μου μὴ μνησθῆς Κύριε!»». Ἄλλ' ἡμεῖς, περὶ συγγραμ-
 μάτων καὶ καθ' ὅλου περὶ παιδείας ποιούμενοι τὸν λόγον,
 εὐχόμεθα νὰ δυνηθῆ ὅτι τάχιστα τὸ ἔθνος νὰ ζητήσῃ ἄ-
 φεσιν τῶν ἀμαρτιῶν τῆς ἀταλαιπώρου αὐτοῦ μελέτης καὶ
 τῆς ῥαθύμου συγγραφῆς τῆ γενναία τέλος καὶ ἀνθρωπι-
 στικῆ φιλοπονία τῶν περὶ τὰ γράμματα' ἀσχολουμένων,
 διότι—καὶ πρέπει νὰ ἔχωμεν ἀκράδαντον περὶ τούτου πέ-
 ποίτησιν—ἐὰν τὰ ἡμέτερα ἔχωσι μέχρι τοῦδε κακῶς καὶ
 ἐν τῇ κοινωνικῇ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ
 ἔθνους, οὐδεὶς ἄλλος κυρίως πταίει ἢ ἡ κατεῖραυμημένη
 παρ' ἡμῖν παιδεία ἢ μὴ παραγαγοῦσα ἀσφαλῆ καὶ ἄρχου-
 σαν περὶ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψευδοῦς πεποιθήσιν, ἀλλὰ
 περὶ ἀμφοτέρων δημιουργήσασα τὴν πασίγνωστον ἐκείνην
 τοῦ μὴ χάρεσαι ἀδιαφορίαν, ἥτις οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ ἐπι-
 μυθιωμένη τις ἐν Ἑλλάδι μορφή τοῦ μηδετισμοῦ ἐν τῇ
 σφαίρᾳ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ καθήκοντος.

Mais les indifférents ne sont que des athées ;
 Ils ne dormiraient plus s'ils doutaient un seul jour

(Alfred de Musset L'espoir en Dieu ἐν ταῖς *Poésies Nou-
 velles*). Πᾶσαι αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι διὰ διαφορῶν
 ὁδῶν ἓνα καὶ μόνον γενικὸν καὶ τελικὸν ἐπιδιώκουσι σκο-
 πὸν—τὴν ἀείποτ' εὐρυτέραν τοῦ ἀγαθοῦ πραγμάτωσιν,
 ὅπερ εἶνε καὶ ὁ καθολικώτατος τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἀν-
 θρωπότητος ἐν γένει σκοπός.

Endlich begehrt er das Gute, das ihn erhebet und werth macht;

εἶπε περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὁ ποιητῆς τοῦ Ἑρμάρρου καὶ τῆς
 Δωροθέας (ἐν τῷ α' ἄσματι). Ἄλλ' ἐκ τούτου, νομίζω,
 εὐθύτατα ἔπεται ὅτι ὅπου εἰλικρινῆς καὶ εὐσυνειδήτος

πνευματικὴ φιλοπονία δὲν καταβάλλεται πρὸς ἐπιδιώξιν τοῦ γενικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου προορισμοῦ, ἐκεῖ τὸ κοινωνικὸν καὶ τὸ πολιτικὸν σύστημα ὑπάρχουσιν ἀναμεμιγμένα

a quel cattivo coro

Degli Angeli, che non furon ribelli,
Ne fur fedeli a Dio, ma per sè foro

(Dante e Inferno, III).

Πάντα τὰ ἤδη προειρημένα ὑπῆρξαν οἱ λόγοι, οἵτινες ἤγαγον ἡμᾶς εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ προκειμένου ἔργου, τοῦ φέροντος, ὡς εἴρηται, ἐπὶ κεφαλῆς τὴν ὁμολογίαν τῆς καθαρᾶς καὶ εὐσυνειδήτου ἐπιστημονικῆς ἐξεργασίας, — ἧς (μεταφράσεως) τὸ πρῶτον μέρος ἤδη ἐξετυπώσαμεν⁽²⁾. Ἡ μετάφρασις δ' ἡμῶν ἐγένετο μετὰ πλείστης ἀκριβείας καὶ οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῷ Γαλλικῷ κειμένῳ τῆς μεταφρασθείσης ὕλης, ὅπερ νὰ παρελείφθῃ ἐν τῇ μετάφρασει τῇ Ἑλληνικῇ. Γινώσκωμεν τι θεωρίας περὶ μεταφραστικῆς φιλοπονίας ἐξήνεγκον διάσημοι ἄνθρωποι, οἷον ὁ μεταφραστής τῆς Αἰσθητικῆς τοῦ Ἐγγέλου Ch. Bénard (*Cours d'Esthétique, par W.—Fr. Hegel, μέρ. α', σελ. VI—VIII*) καὶ ὁ Éd. Laboulaye ὁ μεταγλωττίσας τὴν *Historiar τῆς παρὰ Ῥωμαίους Ἀστικῆς Δικονομίας τοῦ Φερδινάνδου Walter* (σελ. IX—X), ἀλλὰ νομίζω ὅτι, καὶ ἂν εἰς τοὺς εἰρημένους μεταφραστὰς ἀπονεύμωμεν ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτῶν στέφανον δάφνης, πρέπει ἔπειτα οὕτως ἐστεφανωμένους αὐτοὺς ν' ἀποπέμψωμεν ἐκ τοῦ κύκλου τῶν μεταφρασικῶν ὑποδειγμάτων ὡς ὁ Πλάτων τοὺς ποιητὰς ἐκ τῆς πολιτείας (Πλάτ. Πολιτ. Γ', 398 A). Ἄν ἡ περὶ τὴν μετά-

(²) Τὸ ἔργον τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μερῶν, περὶ ὧν ἴδε τὸν πρόλογον αὐτοῦ καὶ τὴν ὑπ' ἑκείνου ἡμετέραν σημείωσιν.

φρασιν και την εν τη μεταφράσει διασκευην του κειμένου ελευθερία υπαρχη ενίοτε ασπαστη εις τινας δοκίμους επιστήμονας, συχνάκις δύναται ν' αποβη το κρησφύγετον και το παραπέτασμα της αδεξιότητος και της αμαθείας. Εκτός δε τούτου εύλογος, νομίζω, εϊνε η απαίτησις να υπαρχη εν τη μεταφράσει ο συγγραφεύς και ουχι το τέρας της αναμιξείως και συγχύσεως συγγραφείως άμα και μεταφραστού. "Όταν διαφωνη τις καθ' ύλην η κατ' είδος προς τον συγγραφέα ον μεταφράζει, αν μη δύναται να πράξη ο, τι ο Aubry και ο Rau έπραξαν κατὰ την μετάφρασιν του έργου του Zachariæ, ήτοι να συνεργασθη μετὰ του συγγραφείως και να καταστήση ούτω την μετάφρασιν αυτού άλλην ετερόγλωσσον εκδοσιν του πρωτοτύπου πονήματος, ως οι πρό μικρού μνημονευθέντες μεταφρασταί αποφαίνονται (σελ. XII), όφείλει, αν έχη πεποιθήσιν περι της υποστάσεως των λόγων της διαφωνίας, να διακρίνη έαυτον δια σαφούς όροθετικής γραμμής από του συγγραφείως, ουχι δε να αναμιξη έαυτον μετ' εκείνου. "Εστίν δε βέβαιόν ότι τούτο ουδεις συγγραφεύς ήθελε στερήη και το παράδειγμα του Βεκκαρίου, επιδοκιμάσαντος την του Morellet διασκευαστικήν όπωςδήποτε μετάφρασιν του περι άδικημάτων και ποινών συγγράμματος αυτού ("Ι. την του Κοραη μετάφρασιν εν σελ. θ' της 2. έκδ. και την του Bergk Γερμανικήν εν σελ. 2), ου μόνον εϊνε περιεργότατον αλλά και μοναδικόν.

"Ενεκα τούτων των λόγων εν τη έμῃ μεταφράσει ουδεμία μεν έγένετο παράλειψις ουδ' άλλοίωσις των του κειμένου πλην της επιπόνου μεταβολής του τοις Γάλλοις συγγραφεύσι συνήθους άλλ' αρχαίου τρόπου της των πηγών παραπομπής εις τον παρὰ τοις νεωτέροις έθιζόμενον, ως πολλά τα πλεονεκτήματα έχοντα (Πρβ. Παπαρό. Γεν. Αρχ. Α', §. 22 εν τέλ., Μακκελδ. Α', §. 65 της α' έκδ.), ουδέν δε εις το έδαφος προσετέθη πλην της παρεγγραφής λατινικών τινων η γαλλικών ένιαχού όρων η τινων έπε-

ξηγήσεων, τῆς διορθώσεως ἀνακριβῶν τινων εἰς τὰς πηγὰς παραπομπῶν καὶ τινων ἄλλων ἀνεπαισθήτων περὶ τὸν ἀριθμητικὸν τῶν σημειώσεων προσδιορισμὸν μεταβολῶν, — ὧν ἡ εἰδικωτέρα παράστασις θ' ἀπετέλει καθαρὰν μικρολογίαν. Ἄλλαι δ' ἐκτὸς τοῦ ἐδάφους σημαντικώτεραι προσθήκαι ἐγένοντο αἰ ἐξῆς.

Εὐθύς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ συγγράμματος προσετέθη πίναξ τῶν πηγῶν τῆς προκειμένης κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Ῥωμαίων θεσμοθεσίας, ἃν ἀπῆτει καὶ τοῦ παρόντος συγγράμματος ἡ εἰδικότης καὶ ἡ εὐκολία περὶ τὴν σημειώσιν καὶ ἀντίληψιν τῶν πλειοτέρων ἐν τε τῷ κειμένῳ καὶ ταῖς σημειώσεσι παραπομπῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ἐν τούτῳ τῷ συγγράμματι ἐρμηνευομένου θεσμοῦ. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ πίνακι ἐσημειώσαμεν καὶ ὅ, τι ἄλλο περὶ τῆς προκειμένης ὕλης κατάλληλον ἐκείναιεν ἀναφορικῶς πρὸς τε τὴν παρ' ἡμῖν καὶ τὴν ἐν γενεῇ χρησιμότητα τοῦ βιβλίου. Ἐν τέλει δὲ τοῦ συγγράμματος παρατηρήθησαν ὑφ' ἡμῶν σημειώσεις τινὲς ἔχουσαι πρὸς τοῦ συγγραφέως τὸ κείμενον τὴν σχέσιν τοῦ πραιτωρικοῦ δικαίου πρὸς τὸ ἀστικόν: «adiuvandi, vel supplendi, vel corrigendi — gratia, propter utilitatem publicam (L. 7 §. 1 D. de just. et jur. 1. 1). Διὰ βραχέων δὲ καὶ οὐσιαστικώτερον χαρακτηρίζοντες καθ' ἑαυτὰς τὰς ἡμετέρας σημειώσεις παρατηροῦμεν ὅτι ἐν αὐταῖς ἀπεβλέψαμεν οὐχὶ μόνον εἰς τὴν ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ τοῦ δικαίου ὠφελείαν ἀλλὰ καὶ γενικώτερον εἰς τὴν ἐπιστήμην αὐτὴν τὴν αἰείποτε ὠφέλιμον, φρονοῦντες ὅτι οὕτως ὀφείλει νὰ σκέπτηται καὶ νὰ πράττη πάς γνήσιος πάσης ἐπιστήμης θεράπων. «Ὁ κύριος ἡμῶν σκοπός, λέγει ὁ μέγας ἐκεῖνος φυσιοδίφης, ὁ Justus von Liebig, δὲν εἶνε ἡ ὠφελιμότης, ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη· ἡ ἐπιστήμη εἶνε πάντοτε ὠφέλιμος, διότι πᾶν εἶδος γνώσεων ἀνυψοῖ τὰς ἡμετέρας δυνάμεις, τὰς τε πνευματικὰς καὶ τὰς σωματικὰς. Σπουδάζομεν πᾶν φυσικὸν φαινόμενον, χωρὶς νὰ ἐρωτήσωμεν περὶ τῆς ὠφελείας αὐ-

τοῦ ἐν τῷ βίῳ δὲν εἶνε πάντα χρήσιμα καὶ ἐπωφελῆ. Τὸ οὐράνιον τόξον, τὸ ἐν τῇ ὑπεργείῳ αὐτοῦ καλλονῇ παρὰ παντὶ παρήγορα συναισθήματα διεγείρον, οὐδεμίαν ἄμεσον παρέχει τῷ ἀνθρώπῳ ὠφέλειαν, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῆς φυσικῆς ἐρεύνης, ὡς ἡ ζήτησις μέσου ἵνα καταστήσωμεν πόσιμον τὸ θαλάσσιον ὕδωρ ἢ προφυλάξωμεν τὸ βούτυρον ἀπὸ τοῦ ταγγίσματος» (*Ueber das Studium der Naturwissenschaften* σελ. 22). Ἐνεκα δὲ τούτου ἐν ταῖς ἡμετέραις σημειώσειςιν ὁ ἀναγνώστης θὰ εὕρῃ οὐκ ὀλίγα, ἅπερ ἐν πρακτικωτέρῳ συγγράμματι ἐδύναντο νὰ λείπωσιν ἄνευ τινὸς βλάβης τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ—καὶ παρακαλεῖται νὰ μὴ ξενισθῇ ἐπὶ τούτῳ.

Ἐσάυτως δὲ ἡ εὐθυκρισία τοῦ ἀναγνώστου ὀφείλει νὰ μὴ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἀσύμμετρον ἴσως σχέσιν, ἣν ἔχουσιν αἱ ἡμέτεραι σημειώσεις πρὸς τὸ συγγραφῆς τὸ κείμενον. Δύο λόγοι ἀκράδαντοι τὴν βῆσιν κατέστησαν ἡμῖν ἀναγκαίαν τὴν τοιαύτην σχέσιν, ὧν ὁ μὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἐπιστημονικός, ὁ δ' ἕτερος νεοελληνικός.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ νομοδιδασκάλου Νερατίου ἐν I. 2 D. de jur. et fact. ign. 22. 6 «τὸ δίκαιον δόξαται καὶ ὀφείλει νὰ εἶνε ὠρισμένον», πολλῶ δὲ μᾶλλον ἕκαστος θεσμός ἐν εἰδικῇ συγγραφῇ ἐκτιθέμενος. Ἄν λοιπὸν χάριν λεπτομερεστεράς κατὰ γε τὸ ἐνὸν ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ παραστάσεως τῆς περὶ βιομηχανικῆς μισθώσεως θεσμοθεσίας τῶν Ῥωμαίων παρέβημεν τῆς συμμετρίας τὰς σχέσεις, νομίζομεν ὅτι ἡ παράβασις ἡμῶν ἀποχρώντως δικαιολογεῖται καὶ ἐπιδοκιμάζεται.

Ἄλλ' ὑπάρχει, ὡς εἴρηται, καὶ ἕτερός τις λόγος παραγωγικὸς τῆς περὶ ἧς πρόκειται παραβάσεως καὶ ὃν ἀνωτέρω ἀπεκαλέσαμεν νεοελληνικόν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι πανταχοῦ τὴν σήμερον ἐπιδιώκεται ἡ σαφήνεια καὶ τὸ Εὐριπίδειον (Ὁρέστ. στ. 397)

— — σοφόν τοι τὸ σαφές, οὐ τὸ μὴ σαφές

θεωρεῖται νῦν ὡς τὸ σύμβολον τῆς συγγραφικῆς παραστά-

σεως· τὰ χωρὶς παραδειγμάτων διδάγματα ἀπὸ τοῦ Βύρωνος ἤδη ἐκηρύχθησαν «ἀποτελοῦντα λόγους πολὺ κακούς» (³), ὡς καὶ ὁ Δημοσθένης ἐν γένει ἐνόμιζε μάταιον καὶ κενὸν ἅπαντα λόγον, ἀν' ἀπῆ τὰ πράγματα (Ὀλυμπ. Β', 12), καὶ, καθ' ὅλου εἶπεῖν, αἱ savantes obscurités καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ θεολογίᾳ ἀσπλάγγως καταδιώκονται πρὸς ὠφέλειαν, ἐννοεῖται, καὶ τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς καὶ τῆς κοινωνίας. Ἄλλ' ἡ σαφήνεια δὲν εἶνε ἀδελφὴ τῆς περιττολογίας οὐδὲ πολεμία πρὸς τὴν βραχυλογίαν, τούναντίον δὲ μάλιστα ἡ καθαρὰ τῶν ἐννοιῶν ἀπλότης κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην καὶ συντόμως ἐκφράζεται. Τοῦτο δ' ὅμως παρ' ἡμῖν προκειμένου περὶ ἐπιστημῶν δὲν ἰσχύει, διότι, μὴ καλλιεργουμένης ἐν τῷ παρόντι ἀποχρώντως διὰ τῶν λεγομένων ἀνθρωπιστικῶν καὶ ἄλλων εἰδικωτέρων σπουδῶν τῆς ἡμετέρας ἀντιληπτικῆς δυνάμεως ἀπ' αὐτῆς ἔτι τῆς προκαταρκτικῆς μαθήσεως καὶ ἀγνοουμένης τῆς τέχνης τῆς συγγραφικῆς, αἱ ἐπεξηγήσεις καὶ αἱ ἐπαναλήψεις, αἱ παραθέσεις καὶ αἱ ἐρμηνεῖαι πρέπει νὰ γίνωνται τοσαῦται καὶ τοιαῦται, ὥστε ὁ συγγράφων ἐπιστημονικόν τι πᾶν ἡμεῖς, ἂν θέλῃ ἀναγινωσκόμενος νὰ κατανοηθῇ καὶ πῶς νὰ ὠφεληθῇ, οὐχὶ μόνον τοῦ συμμέτρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑπερμέτρου ἐνίοτε τὰ ὅρια ἀναγκάζεται νὰ ὑπερβῇ.

Εἰς τὴν ἐν ταῖς σημειώσεσιν ἔκθεσιν καὶ ἐρμηνεῖαν τῶν περὶ μισθώσεως βιομηχανίας ὀρισμῶν τοῦ τῶν Ῥωμαίων δικαίου δὲν ἐκρίναμεν κατάλληλον νὰ παραρτησωμεν ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τὰς ἀναλόγους ἢ σχετικὰς διατάξεις τοῦ Νομοσχεδίου τοῦ Ἀστικοῦ Ἑλληνικοῦ Νόμου, μὴ τυχόντος ἔτι τῆς νομοθετικῆς κυρώσεως, ἀλλὰ τούναντίον ὑποβληθέντος νεωστὶ εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν ἡμετέρων νο-

(³) *I. Memoires de lord Byron publiés par Thomas Moore, traduits de l'anglais par Madame Louise Sw.-Belloc* τόμ. Γ', σελ. 109.

μικῶν συμβούλων· ἄλλως δὲ ἡ τοιαύτη προσθήκη θὰ ἦτο πάντοτε ἀτελής μὲν ὡς ἔκθεσις καὶ ἐρμηνεῖα τῆς μελλούσης ἡμῶν ἀστικῆς νομοθεσίας ἐν τῷ προκειμένῳ ἡμῖν θεσμῷ, κατ' οὐδὲν δὲ τῆς νῦν ὑφισταμένης ἐνισχυτικῆ, εἰρωνεῖα δὲ τῆς λεγομένης συγκριτικῆς δικαιολογίας, ἂν τυχὸν ἤξιον ὅτι ἐξυπηρετεῖ πως ἐκείνην. Ὁ δὲ φόβος τοῦ κ. Παραρρήγοπούλου (Ἐν. Δ. β', σελ. 5') μὴ τυχὸν «ὅταν ἔλθῃ ἡ τῆς ἐπιψηφίσεως (τοῦ Νομοσχεδίου) ἡμέρα — — εὐρεθῶμεν ὑπὸ τὸ κράτος νόμου, οὐ νὰ ἦ πάντως ἄγνωστος ἢ πρὸς τὸν νῦν ἰσχύοντα σχέσις» ἐκφράζει μὲν πικρὰς πείρας μελαγχολικὴν κρίσιν καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶνε **metus vani hominis**, ἀλλ' ὅμως πάλιν δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ τοιοῦτος, **qui merito et in homine constantissimo cadat** (L. 6 D. quod met. c. g. e. 4. 2). Παρετηρήθη ἤδη ὅτι οἱ νεώτεροι τοῦ ἀστικοῦ δικαίου κώδικες περιέχουσι κατὰ μέγιστον μέρος Ῥωμαϊκὸν Δίκαιον, δηλαδὴ τὰς γνώμας τῶν συντακτῶν αὐτῶν περὶ τοῦ ἀληθοῦς περιεχομένου τῶν νόμων τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ περιότης ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἰσχύος αὐτῶν· τούτο δὲ οὐδ' αὐτὸς ἐτι ὁ Γαλλικὸς Κώδιξ διαψεύδει, ὃν ὡς προελθόντα ἐκ τῆς Ἐπαναστάσεως ἐδυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν ὅτι θ' ἀνεύρωμεν τὰ μάλιστα διάφορον τοῦ προτέρου δικαίου, ἀλλὰ παρ' ὅ, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Windscheid (I §. 6, σημ. 2), ἀνευρίσκομεν τὸ ἐνοχικὸν ἰδίως δίκαιον κατ' ἐπιτομὴν συντεταγμένον τῶν διαφορῶν **traités** τοῦ Pothier (Πρβ. καὶ Καλλ. Α', σελ. 13 καὶ Θέμιδα Δ', σελ. 98). Τούτων δ' ὅμως οὕτως ἐχόντων καὶ περὶ τοῦ ἡμετέρου, ἐννοεῖται, Νομοσχεδίου ἰσχυόντων, τὸ μέγιστον μέρος ἐν τῷ Ἀστικῷ ἡμῶν Κώδικι ἔσται Ῥωμαϊκόν, ἔχον πρὸς τὸ προηγούμενον δίκαιον τὴν σχέσιν τῆς ἐπαναλήψεως, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἔσται ἢ νεώτερον δίκαιον (ὀρισμοὶ περὶ νέων σχέσεων), καθ' ὃ δὲν πρόκειται περὶ σχέσεως πρὸς τὸ τέως ἰσχύον, τὸ δὲ νεωτεριστικόν, ἤτοι μεταβλητικὸν τοῦ προτέρου δικαίου, οὐ ἂν ὑπάρξῃ ἄγνοια ἐν τῇ πρὸς ἐκεῖνο

σχέσει, αἰτία ἔσται ἢ τοῦ προτέρου ἔλλειψις μαθήσεως, ὥστε προτιμότερον, πρὶν μάθωμεν τὸ νέον δίκαιον, νὰ γινώσκωμεν καλῶς τὸ παλαιὸν καί, ταύτης τῆς γνώσεως προϋπαρχούσης, εὐκολος ἀποθήσεται καὶ ἡ τῆς πολυθρολήτου σχέσεως ὡς ἐν παντὶ νομοθετήματι τροποποιοῦντι ἢ καταργοῦντι προγενέστερον δίκαιον.

Ἄλλ' ὅμως αὐτὴ αὐτὴ ἢ περὶ ἧς ὁ λόγος ὑπόνοια φέρει ἡμᾶς εἰς τελευταίαν τινὰ παρατήρησιν, ἣν ἄλλοτε ἐν ἄλλῃ ἡμῶν πραγματεία εἰδικώτερον θ' ἀναπτύξωμεν, ἀλλὰ περὶ ἧς καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ὀφείλομέν τινα νὰ εἴπωμεν.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι σήμερον παρ' ἡμῶν ζῶσι καὶ βασιλεύουσι τὸ δὴ λεγόμενον αἱ καλούμεναι πολιτικαὶ ἐπιστήμαι καὶ ὅτι ἔργον τι περὶ τοῦ τῶν Ῥωμαίων δικαίου θεωρεῖται ἤδη ἀνήκον εἰς τὸν πεπαλαιωμένον τῆς ἐπιστήμης συρμόν, πρὸς ὃν δυσχεραίνουσιν οἱ τῶν νεωτέρων χρόνων κομφοὶ καὶ φιλόκαλοι ἐπιστήμονες. Ἐν πρώταις, νομίζομεν, δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι, ὡς πάσαι αἱ ἐπιστήμαι, οὕτω καὶ πάντες μιᾶς ἐπιστήμης οἱ κλάδοι εἶνε ὡσαύτως ἀξιοὶ τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, διότι πάντες προτίθενται διὰ διαφόρων τάσεων τὸν αὐτὸν τελικὸν σκοπὸν, ἦτοι τὴν διὰ τοῦ ἀληθοῦς πραγμάτων τοῦ ἀγαθοῦ. Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν εἶνε δυνατόν καὶ ν' ἀρνηθῇ τις ὅτι, ὡς ἐκάστη ἐπιστήμη, οὕτω καὶ ἕκαστος ἐπιστήμης κλάδος κτᾶται ἐνίοτε ἐν περιόδοις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μακρᾶς τὴν δημοσίαν εὐνοίαν καὶ ὅτι, ὡς λέγει ὁ κ. Henri de Parville (*L'électricité et ses applications* σελ. 1), « ἡ λέξις **opportunisme** δὲν εἶνε λέξις ματαιία », ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι ἡ εὐνοία προϋποτίθησι τὴν γνῶσιν τοῦ εὐνοουμένου, ὅπου δ' ὅμως καὶ τὸ δίκαιον τῶν Ῥωμαίων καὶ αἱ πολιτικαὶ ἐπιστήμαι ἐφείλκυσαν τὴν δυσμένειν καὶ τὴν εὐνοίαν, χωρὶς μὴτ' ἐκεῖνο σαφῶς νὰ γνωσθῇ δι' ἐπιμελοῦς τινος καλλιεργείας μῆτε αὐταὶ καὶ νὰ διαδοῶσι δι' ἰδίας τινὸς φιλοπονίας, νομίζομεν ὅτι ἢ τε εὐνοία καὶ ἢ δυσμένεια, μὴ ἀποχρώντως ἔλλογοι οὔσαι ἢ μόνον λόγον ἔχου-

σαι τῆς ἀρεσκείας τὸ συναίσθημα καὶ τὸ εὐχερὲς ἢ δυσχερὲς τοῦ πράγματος, δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι κατακτητικὰς ἀξιώσεις οὐδὲ διὰ τῆς ἄλλως ἀβασίμου θεωρίας τοῦ ἐπισημονικοῦ συρμοῦ.

Γινωσκέτω δ' ἐξ ἐτέρου πᾶς τις ὅτι ἡ ὠφέλεια, ἣν τὸ δίκαιον τῶν Ῥωμαίων παρέχει δὲν εἶνε μόνον ἡ πρακτική, ἢ ἐκ τῆς ρυθμίσεως τῶν ἀστικῶν σχέσεων τοῦ ἔθνους παρ' ᾧ ἰσχύει—καὶ σημειωτέον ὅτι κατὰ μέγα μέρος δύναται παρὰ παντὶ λαῶ νὰ ἰσχύη, διότι κατὰ μέγα μέρος δὲν στηρίζεται εἰς τὴν ἰδιοσυγκρισίαν τοῦ πνεύματος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, ἀλλ' εἶνε ἡ ἔκφρασις γενικῶς ἀνθρωπίνων ἀντιλήψεων γενικῶς ἀνθρωπίνων σχέσεων καὶ διὰ τοῦτο κατὰ μέγα μέρος δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς αὐτὸ τὸ φυσικὸν δίκαιον, ὡς ἐνόει τὸν ὄρον ὁ μέγας Σταγειρίτης⁽⁴⁾—ἀλλὰ καὶ ἡ καθαρῶς ἐπιστημονικὴ, ἥτοι ἡ δι' αὐτοῦ τοῦ ἐνδόξου τῆς Ῥώμης δικαίου ευρυτέρα καὶ τελειότερα πάσης νομοθεσίας ἀνάπτυξις, διότι ἐν τούτῳ σήμερον ἔγκειται τῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων ἡ σημασία κατὰ τὸν *Thering* (Ἰ. Παρασσού τόμ. Γ', σελ. 216) ἢ ὁ μέγας καὶ σημαν-

(4) Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς *Ἠθικοῖς* αὐτοῦ *Νικομαχείοις* (Ε', ζ') ἀναγράφει θεωρίαν τινὰ περὶ φυσικοῦ δικαίου, καθ' ἣν ἐκλαμβάνει τὸν ὄρον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ τῶν Ῥωμαίων *jus gentium*. Χάριν δὲ τῶν ἐν ταύτῃ τῇ θεωρίᾳ ἰσχυρισμῶν τοῦ μεγαλοφουεστάτου τῶν φιλοσόφων, οὗ τὸ καθαρὸν τῆς κρίσεως βλέμμα οὐδεὶς ἄλλος τῶν πρὸ αὐτοῦ ἢ μετ' αὐτὸν ἔσχε (Πρβ. *N. Κοτζιά* Ἱστορίαν τῆς Φιλοσοφίας τόμ. Β', σελ. 14), παρατιθέμεθα ὀλόκληρον τὸ σχετικὸν χωρίον. «Τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου τὸ μὲν φυσικὸν ἐστὶ καὶ δὲ νομικόν, φυσικὸν μὲν τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν, καὶ οὐ τῶ δοκεῖν ἢ μὴ, νομικὸν δὲ ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐθὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως, ὅταν δὲ θῶνται, διαφέρει, οἷον τὸ μὲν λυτροῦσθαι, ἢ τὸ αἶγα θύειν, ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα, ἔτι ὅσα ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα

τικώτατος αὐτῶν προορισμός, ὡς ἀποφαίνεται ὁ Windscheid (I §. 6).

Ἡ γνῶσις ἄρα καὶ ἡ μελέτη τοῦ τῶν Ῥωμαίων δικαίου αἰείποτε ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχη συνδεδεμένη ὡς ἀπαραιτήτος ἀνάγκη μετὰ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης εἴτ' ἐν τῇ μορφῇ τῆς ἐλλόγου καὶ σκοπίμου νομοθετικῆς παραγωγῆς εἴτ' ἐν τῇ μορφῇ τῆς εὐστόχου καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρμηνευτικῆς ἐνεργείας εἴτε τέλος ὡς πηγὴ ἢ ἀφετηρία βαθέων καὶ ὑγιῶν πορισμάτων ἐν τῇ καλουμένῃ συγκριτικῇ δικαιολογίᾳ. Ἐπειδὴ δὲ πολιτισμὸς ὑγιής εἶνε ἡ πρώτη τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκη, αἱ δὲ καλαὶ τέχναι ἄνθη μόνον τοῦ πεπολιτισμένου βίου (H. Spencer Περὶ Ἀγωγῆς σελ. 73 τῆς Ἑλλην. μεταφρ.), δικαίως καὶ ὁ πρῶτανις τῶν συγ-

νομοθετοῦσιν, οἷον τὸ θύειν Βρασίδα, καὶ τὰ ψηφισματώδη. Δοκεῖ δ' ἐνόιους εἶναι πάντα τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν φύσει ἀκίνητον καὶ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν, ὥσπερ τὸ πῦρ καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν Πέλοποις καίτοι, τὰ δὲ δίκαια κινούμενα ὀρώσιν. Τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον, ἀλλ' ἔστιν ὡς. Καίτοι παρὰ γε τοῖς θεοῖς ἴσως οὐδαμῶς, παρ' ἡμῶν δ' ἔστι μὲν τι καὶ φύσει, κινήτων μόντοι πᾶν. Ἄλλ' ὅμως ἔστι τὸ μὲν φύσει, τὸ δ' οὐ φύσει. Ποῖον δὲ φύσει τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ ποῖον οὐ ἀλλὰ νομικὸν καὶ συνθήκη, εἴπερ ἄμφω κινήτᾳ ὁμοίως, δῆλον. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς ἀρμόσει διορισμός· φύσει γὰρ ἡ δεξιὰ κρείττων, καίτοι ἐνδέχεται τινὰς ἀμφιδεξίους γενέσθαι. Τὰ δὲ κατὰ συνθήκην καὶ τὸ συμφέρον τῶν δικαίων ὁμοίᾳ ἔστι τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ οἴνηρὰ καὶ σιτηρὰ μέτρα, ἀλλ' οὐ μὲν ὠνοῦνται, μείζω, οὐ δὲ πωλοῦσιν, ἐλάττω. Ὅμοίως δὲ καὶ τὰ μὴ φυσικὰ ἀλλ' ἀνθρώπινα δίκαια οὐ ταῦτᾳ πανταχοῦ, ἐπεὶ οὐδ' αἱ πολιτεῖαι, ἀλλὰ μία μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν ἢ ἀρίστη. Τῶν δὲ δικαίων καὶ νομίμων ἕκαστον ὡς τὰ καθόλου πρὸς

χρόνων ἐν Γερμανίᾳ δικαιολόγων, ὁ Windscheid, ἀπεφήνατο διὰ μεγαληγόρου καὶ κριτικωτάτης φράσεως ὅτι «τὸ πνευματικὸν κεφάλαιον τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἐπλουτίσθη ὀλιγώτερον διὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἢ διὰ τῆς τέχνης τῆς Ἑλληνικῆς» (I §. 6, σημ. 5). Γινώσκω μὲν ὅτι σκέψεις τοιαῦται δὲν ἔχουσιν ἔτι παρ' ἡμῖν πολλοὺς τοὺς θιασώτας, ἀλλὰ διὰ τοῦτο βεβαίως δὲν εἶνε καὶ ὀλιγώτερον ἀληθεῖς. Καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ἄρα ταύτῃ δέον οἱ ὑποστηρίζοντες αὐτὰς νὰ λέγωσι μετὰ τοῦ Σωκράτους: «Οὐκ ἄρα — — πάνυ ἡμῖν οὕτω φροντιστέον, τί ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ τι ὁ ἐπάτων περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ὁ εἰς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια» (Πλάτ. Κρίτ. 48 Α).

Ὅθεν εὐτόλμως καὶ ἀξιωματικῶς παρέχομεν τὸ προκείμενον ἔργον εἰς τὸ κοινόν, οὐδὲν ἄλλο παρ' αὐτοῦ ἀπαι-

τὰ καθ' ἕκαστα ἔχει· τὰ μὲν γὰρ πραττόμενα πολλά, ἐκείνων δ' ἕκαστον ἐν καθόλου γάρ.» Πρβ. καὶ Ῥητορικῆ I, κεφ. XIII. Πρὸς ταύτην δὲ τοῦ Σταγειρίτου τὴν θεωρίαν παραβαλέτω ὁ βουλούμενος τὴν τοῦ Γαίου διδασκαλίαν I §. 1, ἀπνηθισμένην ἐν τῷ §. 1 I. de jure nat. etc. 1. 2 καὶ ἐν I. 9 D. de just. et jur. 1. 1, ἔτι δὲ καὶ τὴν τοῦ Οὐλπιανοῦ ἐν I. 1 §. 4 D. l. c. — Ἄλλο εἶνε τὸ ζήτημα περὶ ἀπολύτου δικαίου (Παπαρρ. Γεν. Ἀρχ. Α' §. 40^α ἐν τέλ.), περὶ οὗ ὁ μὲν Καλλιγᾶς (Α', §. 2, σημ. 1) καὶ ὁ Παπαρρηγόπουλος ἐν τῷ προσημειωθέντι τόπῳ ἀμούσως ἀποφαίνονται, ὁ δὲ Windscheid (I §. 6, σημ. 5) καὶ ὁ Οἰκονομιδῆς (Στοιχ. Α', §. 1, σημ. 4) ἐκφράζουσι τὴν ὀρθὴν καὶ τανῦν ἀρχουσαν γνώμην. — Ὁ Καλλιγᾶς (ἐν. ἀν.) παρατηρεῖ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐνόησαν τὸ ἀπόλυτον δίκαιον, ἀλλὰ μόνον τὸ τῶν ἐθνῶν, δι' ἑλλειψιν φιλοσοφικοῦ νοῦ. Ἄλλ' ἡ μείζων πρότασις τούτου τοῦ συλλογισμοῦ ἐλέγχεται ψευδῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτελικοῦ χωρίου.

τοῦντες ἢ αὐστηρὸν μὲν ἔλεγχον τῆς ἡμετέρας μεταφρά-
σεως καὶ τῶν σημειώσεων πρὸς ὠφέλειαν ἡμῶν, ἐπιστα-
μένην δὲ τοῦ προκειμένου ἔργου μελέτην πρὸς ὠφέλειαν
αὐτοῦ, διότι, ὡς εἴρηται, εἶνε σύγγραμμα ἔχον κυρίαν ἀ-
ρετὴν τὸ εὐσυνείδητον αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14. Φεβρουαρίου 1883.

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Δ. ΒΑΛΒΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΝ
ΕΝ ΤΗ ΠΑΤΡΙΔΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ
ΕΞΩΤΕΡΙΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΕΝ ΤΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ

ΕΝ ΤΗ ΠΑΤΡΙΔΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΟΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

Τοῦτο τὸ ἔργον ἐφάνη ἐν ἔτει 1852. ἐν τῷ διαγωνί-
σματι τῶν διδασκτόρων τῷ συστάντι ὑπὸ τῆς Νομικῆς τῶν
Παρισίων Σχολῆς περὶ τοῦ ἐξῆς ζητήματος : «Περὶ Μι-
σθώσεως ἔργου καὶ ἐργασίας, περὶ Ἐντολῆς καὶ περὶ Πα-
ραγγελίας κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὸ ἀρ-
χαῖον Γαλλικὸν καὶ κατὰ τὸ νῦν ἰσχύον δίκαιον» (*). Ἡ-
ξιώθη δὲ τοῦ πρώτου ἀριστείου. Παραδίδωμι αὐτὸ σήμε-
ρον εἰς τὸ καινὸν μετὰ τῶν τροποποιήσεων καὶ τῶν ἀνα-

(*) Σημ. τοῦ μεταφρ. — Τὰ τοῦ συγγράμματος μέρη
περὶ μισθώσεως βιομηχανίας καὶ περὶ ἐντολῆς κατὰ τὸ
ἀρχαῖον καὶ τὸ νῦν ἰσχύον Γαλλικὸν δίκαιον παρελείφθη-
σαν ἐν τῇ μεταφράσει, προτιμηθέντων, ὡς εἰκός, τῶν με-
ρῶν ἐν οἷς ἐκτίθεται ἐρμηνεία τῆς παρ' ἡμῖν ἰσχυούσης
νομοθεσίας, ἥτοι περὶ μισθώσεως βιομηχανίας καὶ περὶ
ἐντολῆς κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Ῥωμαίων καὶ περὶ παραγ-
γελίας κατὰ τὸν ἐμπορικὸν νόμον. Ὅθεν ἡ ἡμετέρα με-
τάφρασις περιλαμβάνει : 1) περὶ Μισθώσεως βιομηχανίας
κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Ῥωμαίων, ἥτοι τὸ μέρος τὸ ἤδη ἐκ-
δεδομένον, 2) περὶ Ἐντολῆς κατὰ τὸ αὐτὸ δίκαιον—καὶ
3) περὶ Παραγγελίας κατὰ τὴν ἐμπορικὴν νομοθεσίαν. Τὰ
δύο τελευταῖα τῆς μεταφράσεως μέρη ἀποτελοῦσιν ἴδια
τεύχη ἐκδοθησόμενα κατὰ σειρὰν.

πτύξεων, ἅς μοι ὑπηγόρευσε βαθυτέρα τις μελέτη τοῦ θέ-
ματος.

Οἰαδήποτε δὲ καὶ ἂν ᾖ ἡ τύχη αὐτοῦ, θὰ διατηρῶ ἀεί-
ποτε αἰσθημα εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἐξόχους καθηγη-
τάς, οἵτινες ἔθρεψαν τὴν νεότητα ἡμῶν διὰ τῆς πρὸς τὸ
δίκαιον ἀγάπης καὶ οἵτινες ηὐδόκησαν νὰ ἐνθαρρύνωσιν
ἐργασίαν, ἧς ἡ μόνη ἀρετὴ εἶνε τὸ εὐσυνείδητον αὐτῆς.

Ἐν Παρισίοις τῇ 16/28. Φεβρουαρίου 1856.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙ
ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ ΕΡΓΟΥ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΠΕΡΙ ΕΝΤΟΛΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

ΤΙΤΛΟΣ Α'

ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ ΕΡΓΟΥ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (1—30)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α' — ΓΕΝΕΣΙΣ (1—2)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β' — ΟΡΙΣΜΟΣ (3—8) — Ούσιώδη στοι-
χεῖα τῆς μισθώσεως βιομηχανίας : Συν-
αινέσεις (3)· — Ἀντικείμενον (4—5)· —
Μισθὸς (6)· — Διπλοῦς ὀρισμὸς (7)· —
Διαίρεσις τῆς ὕλης (8).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' — ΣΥΣΤΑΣΙΣ (9—10)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ' — ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ (11—29)

ΤΜΗΜΑ Α' — Ὑποχρεώσεις (11—23).

§. 1. — Ὑποχρεώσεις γεννώμεναι ἐκ τῆς μισθώ-
σεως ἔργου (12—18). — 1^{ον} Ὑποχρεώ-

σεις τοῦ *conductor operis* (12 — 17).
— Κυρία ὑποχρέωσις (12). — Εὐθύνη
(13—17). — 2^ο Ὑποχρέωσις τοῦ *lo-*
cator operis (18).

§. 2. — Ὑποχρέωσις γεννώμεναι ἐκ τῆς μισθώ-
σεως ἐργασίας (19—22). — 1^ο Ὑπο-
χρέωσις τοῦ *locator operarum* (19—
20). 2^ο Ὑποχρέωσις τοῦ *conductor*
operarum (21—22).

§. 3. — Κανόνες κοινοὶ εἰς τε τὴν μίσθωσιν ἔρ-
γου καὶ τὴν μίσθωσιν ἐργασίας (23).

ΤΜΗΜΑ Β' — Ἀγωγή (24—29).

1^η Περίοδος : ἀγωγή τοῦ νόμου (25). — 2^η Πε-
ρίοδος : τυπικὴ διαδικασία (26—28). — 3^η Πε-
ρίοδος : ἔκτακτος διαδικασία (28).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε' — Ἀποσβεσις (30).

ΠΗΓΑΙ (*)

A) ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑΙ (**)

- 1) *Jnst.* 3. 24 de locatione et conductione.
- 2) *Dig.* 19. 2 locati conducti.
- 3) *Cod.* 4. 65 de locato et conducto.

B) ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ

- 1) *Gai.* III §. 142—147.
- 2) *Ulp. Jnst. fragm.* §. 2. ("Ἴδε τὴν τῶν *Τεμαχίων* τοῦ Οὐλπιανοῦ τρίτην ἔκδοσιν τοῦ E. Böcking ἐν σ. 116.)
- 3) *Paul. Sent. Rec.* II, 18. V, I §. 1.

Γ) ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ

Τὸ σπουδαιότατον τῶν νεωτέρων ἐρμηνευτικῶν συγγραμμάτων, οὗ πολλὴ γίνεται χρῆσις ἐν ταῖς ἡμετέραις σημειώσεσιν, εἶνε τὸ τοῦ

Bernhard Windscheid Lehrbuch des Pandektenrechts. I. II. Düsseldorf, 1870. III. Düsseldorf, 1871.

(*) Περὶ τούτου τοῦ πίνακος ἴδε σελ. 15.

(**) Ἐπειδὴ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς διαλαμβάνει περὶ Μισθώσεως βιομηχανίας κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Ῥωμαίων καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν ἰσχύον, δὲν δυνάμεθα ἐν τούτῳ τῷ πίνακι νὰ σημειώσωμεν καὶ τὰ ἕτερα στοιχεῖα τῆς παρ' ἡμῶν ἰσχυούσης νομοθεσίας τὰ περὶ τοῦ προκειμένου θεσμοῦ διαλαμβάνοντα, παρατιθέμενοι ἢ σημειοῦντες αὐτά, ὅπου χρεῖα, ἐν ταῖς ἡμετέραις σημειώσεσι ταῖς εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου παρηρητημέναις. Ἴδε *Θέμιδα Δ'*, σελ. 339, σημ. 1 καὶ *Παπαδόγη. Ἐ. Δ. 6'*, σελ. 33.

Τῶν ἄλλων συγγραμμάτων οἱ τίτλοι ἀναγράφονται ἐν αὐταῖς ταῖς σημειώσεσιν. Ἀρχαίας τινὰς περὶ Μισθώσεως μονογραφίας ἴδε παρὰ *Mühlenbruch Doctr. Pand.* §. 391 καὶ 410, καὶ νεώτερά τινα σπουδαῖα περὶ ταύτης τῆς ὕλης συγγράμματα παρὰ τῷ *Windscheid II* §. 399, σημ. *, τῷ *Vangerow Lehrbuch der Pandekten III* §. 645 καὶ τῷ *Franz v. Holtzendorff Rechtslexikon II*, σελ. 156—157 τῆς 6' ἐκδ. (Ἴδε καὶ *Jul. Weiske Rechtslexikon VII*, σελ. 735, σημ. 1.)

Ἐν τῇ *Θέμειδι* τοῦ Λεωνίδα Α. Σγούτα εὑρηται (τόμ. Δ', σελ. 339—442) διεξοδική τις περὶ Μισθώσεως ἐν γένει πραγματεία, εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἀνωτέρω σημειωθέντος Νομικοῦ Λεξικοῦ τοῦ *Οὐέσχαλου* (*I. J. Weiske Rechtslexikon VII*, σελ. 735—837, ἐν λέξει *Pacht—und Miethvertrag*). Ἄν λάβωμεν δ' ὅπ' ὄψαι τὸν χρόνον καθ' ὃν συνεγράφη, δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ θαυμάσωμεν πολλαχοῦ τὸν φιλοπονήσαντα αὐτὴν ἐπὶ τῇ ἀκριθείᾳ τῆς διδακτικῆς παραστάσεως καὶ ἐπὶ τῇ λεπτότητι τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ παρατηρήσεων. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἡ διατριβὴ ὑπάρχει πρόχειρος εἰς τὸν Ἕλληνα ἀναγνώστην, ὑπεβάλομεν αὐτὴν πολλαχοῦ ἐν ταῖς σημειώσεσιν εἰς ἐπιμελῆ ἐξέτασιν ὡς καὶ πάντα τὰ παρ' ἡμῖν σχετικὰ πρὸς τὴν ἡμετέραν ὕλην συγγράμματα, φρονοῦντες ὅτι διὰ τούτου τοῦ τρόπου δύναται βαθμηδὸν ν' ἀναπτυχθῇ καὶ παρ' ἡμῖν εὐρεῖά τις πρῶτον ἐπιστημονικὴ συζήτησις καὶ ἔπειτα ἐγχώριος ἐπιστήμη.

ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ

ΕΡΓΟΥ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

ΤΙΤΛΟΣ Α΄

Περί μισθώσεως ἔργου καὶ ἐργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

ΓΕΝΕΣΙΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1. Ἡ μίσθωσις ἔργου καὶ ἐργασίας εἶνε προδήλως ἐκ τῶν συναλλαγμάτων τῶν κοινῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, διότι γεννῶνται ἐξ αὐτῶν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ ἐπιβάλλονται πανταχοῦ ὡς ἀνάγκη⁽¹⁾. Τῷ ὄντι ὁ ἄνθρωπος μεμονωμένος θὰ ἦτο ἐκ τῶν ἀσθενεστάτων τῆς πλάσεως ὄντων, μόλις δὲ θὰ ἐδύνατο καὶ νὰ διατηρηθῆται· ἀλλ' ἵνα ἐκπληρώσῃ τοὺς ἀπλουστάτους καὶ ἐπιτακτικωτάτους ὄρους τῆς ὑπάρξεώς του, ἵνα ἐξαγάγῃ ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς γῆς τὴν τροφήν του, ἵνα προφυλάξῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἐπηρείας τῶν ὠρῶν τοῦ ἔτους καὶ περιφρονήσῃ αὐτήν, ὀφείλει νὰ ἐκτελέσῃ ἐργασίας τοσοῦτον πολυαριθμους, δυσχερεῖς καὶ συνθέτους, ὥστε δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὀλιγωρήσῃ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁμοίων του. Ὅθεν καὶ ἐν

(1) §. 2 I. de jure nat. etc. 1. 2.

τοῖς πολιτισμοῖς τοῖς μᾶλλον ἀξέστοις καί, οὕτως εἶπειν, στοιχειώδεσιν ἀνευρίσκεται ὁ συνεταϊρισμὸς οὗτος τῶν δυνάμεων καὶ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς δεξιότητος, ὁ ἀποτελῶν τὸν ἀρχέγονον νόμον καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀνθρωπότητος.

2. Εἶνε ἀληθές ὅτι αὕτη ἡ συνδρομὴ τοῦ βραχίονός καὶ τῆς διανοίας, ἐπιδιώκουσα τὴν παραγωγὴν ἔργου κοινοῦ, παρίσταται ἐν ποικιλωτάταις μορφαῖς καὶ συχνάκις ἐκδηλοῦται ὡς ἀποτέλεσμα καταναγκασμοῦ μᾶλλον ἢ ἀμοιβαίας καὶ ἐλευθέρας τινὸς συναινέσεως. Τοῦτο δὲ συνέβη παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος· ἡ δουλεία παρήχθη ἐκ τοῦ πολέμου ὡς καθιέρωσις τοῦ δικαίωματος τοῦ ἰσχυροτέρου, θλιβερὰ ἀκολουθία τῆς ἥττης τούτων καὶ παράνομος καρπὸς τῆς νίκης τῶν ἄλλων⁽¹⁾. Οὕτως ἔσχε τὸ πρᾶγμα ἐν Ῥώμῃ πλέον ἢ πανταχοῦ ἄλλαχοῦ· αἱ μεγάλαι αὐτῆς κατακτήσεις τῆ παρέσχον ἀπειράριθμους δούλους. Ἄλλ' ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει πραγμάτων ἡ μίσθωσις βιομηχανίας δὲν ἐδύνατο νὰ τῆσιν τῆς ἀπείρου ἀναπτύξεως, εἰς ἣν προεβλήθη ἐπὶ τῶν χρόνων ἡμῶν, διότι ἔχει ἀκριδῶς ἀντικείμενον τὴν ἐξ ἐλευθέρας συναινέσεως ἐργασίαν. Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν ἥττον ἐπετέλεσεν ἔργον σπουδαῖον ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ κοινωνίᾳ. Αἱ χειρωνακτικαὶ ἐργασίαι κατελείφθησαν ἐν γένει εἰς τοὺς δούλους καὶ τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα, ὡς θὰ καταδείξωμεν κατωτέρω (ἀρ. 36), κατέστησαν ἡ περιφέρεια τῆς ἐντολῆς· ἀλλὰ τούτων τῶν ἐπαγγελημάτων ὁ κύκλος ἦτο τὰ μάλιστα περιωρισμένος : ὅ,τι κυριολεκτικῶς ἀποκαλοῦμεν σήμερον καλὰς τέχνας, οἷον ἡ γλυπτικὴ, ἡ γραφικὴ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ μουσικὴ, ἦτο ἀπ' αὐτοῦ ἀποκεκλεισμένον· οἱ δ' ἐλεύθεροι ἄνθρωποι δὲν ἀπηξίουσαν πάντοτε νὰ καλλιεργῶσιν αὐτάς. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐπεδόθησαν εἰς μεγάλας ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, συχνάκις δὲ καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν συ-

(¹) §. 2 I. de jure nat. etc. 1. 2.

νόλου τινὸς ἔργων, οὐ τὰ καθ' ἕκαστον ἐξετέλουν διὰ χειρῶν δουλικῶν. Τέλος δὲ τῶν πληθειῶν ἢ ἀπορία καὶ ὁ ἀείποτε αὐξάνων ἀριθμὸς τῶν ἀπελευθέρων ἀνέφξαν εὐρύτερον ἔτι στάδιον εἰς τὸ συναλλάγμα τῆς μισθώσεως βιομηχανίας.

Ὅθεν ἐπολιτογραφήθη τρόπῳ τινὰ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ νομοθεσίᾳ καὶ παρίσταται ἡμῖν ὡς ἀνήκον εἰς τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν γένεσιν⁽²⁾ καὶ εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον ἕνεκα τῆς ἀγωγῆς ἣν κέκτῃται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΟΡΙΣΜΟΣ

3. Οὐσιώδη στοιχεῖα τῆς μισθώσεως. — Καταμαθόντες ἤδη τὴν γένεσιν τοῦ περι οὗ ὁ λόγος συναλλάγματος, πρέπει νὰ παρασκευάσωμεν ἀκριβῆ τινα κατὰ τὸ ἐνὸν ὄρισμὸν αὐτοῦ· πρὸς τοῦτο δὲ ὀφείλομεν ν' ἀνερευνήσωμεν τὰ οὐσιώδη αὐτοῦ στοιχεῖα ἧτοι τοὺς διακριτικούς χαρακτήρας.

Συναίνεσις. — Ὁ πρῶτος ὅρος πρὸς ὑπαρξίν παντὸς συναλλάγματος εἶνε ἡ συναίνεσις. Θὰ διαλάβωμεν πάλιν περὶ τούτου τοῦ πρώτου ὅρου ἐν τῷ Γ' ἡμῶν κεφαλαίῳ· ἀλλ' οἱ κανόνες οἱ εἰς αὐτὸν ἀφορῶντες, ὄντες κοινοὶ εἰς πάντα τὰ συναλλάγματα ἢ τοῦλάχιστον εἰς μέγαν ἐξ αὐτῶν ἀριθμὸν, δὲν δύνανται νὰ παράσχωσιν ἡμῖν γνώρισμα ἀληθῶς χαρακτηριστικὸν τῆς μισθώσεως βιομηχανίας.

Αἰτία. — Ὁ δεῦτερος ὅρος εἶνε τὸ ἀντικείμενον καὶ ὁ τρίτος ἡ αἰτία· ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ αἰτία καὶ τὸ ἀντικείμενον ταυτίζονται, διότι, τοῦ συναλλάγματος ὄντος συναλλακτικοῦ (*synallagmatique*), ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω (ἀρ.

(²) L. 1 D. h. t.

11), δηλαδή παράγοντος ιδίας εκατέρωθεν υποχρεώσεις, ή αίτία τινός έξ αὐτῶν τυγχάνει οὐσα ἀντικείμενον τῆς ἐτέρας καί ἀντιστρόφως. Ἐντεῦθεν δ' ἔπεται ὅτι τὸ ἀντικείμενον τοῦ συναλλάγματος εἶνε διπλοῦν.

4. Ἀντικείμενον. — Ὑπολείπεται ἤδη νὰ μάθωμεν ἐν τίνι συνίσταται :

1^ο Κατὰ πρῶτον ἀνευρίσκομεν τὴν ἐκτέλεσιν ὠρισμένης τινός ἐργασίας : *quoties autem faciendum aliquid datur, locatio est*(¹). Ὅθεν εἶνε ἀδύνατον νὰ συγχύσωμεν τὴν μίσθωσιν βιομηχανίας μετὰ τῆς ἀγοροπωλησίας· διότι ἀντικείμενον τῆς ἀγοροπωλησίας εἶνε ἡ μεταβίβασις τῆς ἀνενοχλήτου νομῆς τοῦ πράγματος.

Ἄλλ' ὅμως ὑπάρχει περίπτωσις, καθ' ἣν τὰ δύο ταῦτα γεγονότα ἀπαντῶσι συγχρόνως καὶ ὅπου δύναται νὰ ἐγερθῇ ἀμφιβολία : εἶνε ἡ περίπτωσις καθ' ἣν ἐργάτης τις ὑπισχνεῖται νὰ κατασκευάσῃ ὠρισμένον τι ἔργον ἐξ ιδίας ὕλης. Ὁ Γάιος ἀποφαίνεται ὅτι πρόκειται ἀγοροπωλησία : *Sed placet, unum esse negotium, et magis emptionem et venditionem esse*(²). Δηλαδή ἀντικείμενον τῆς ὑποσχέσεως εἶνε τὸ κατασκευασμένον πρᾶγμα καὶ οὐχὶ ἡ τοῦ πράγματος κατασκευή.

Τὸ πρῶτον λοιπὸν ἀντικείμενον τοῦ συναλλάγματος τῆς μισθώσεως βιομηχανίας εἶνε γεγονός τι, δηλαδή : ἡ ἐκτέλεσις ὠρισμένης τινός ἐργασίας.

5. Ἄλλ' αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός δύναται ν' ἀναφανῆ κατὰ δύο διάφορα εἶδη, ἅπερ ὀφείλομεν καλῶς νὰ διακρίνωμεν.

Τῶ ὄντι δύναται τις νὰ θεωρήσῃ τὴν ὑπεσχημένην ἐργασίαν κατὰ δύο ἐπόψεις :

Κατὰ τὴν ἔποψιν τῆς διαρκείας αὐτῆς· παραδείγματος

(¹) L. 22 §. 1 D. h. t.

(²) L. 2 §. 1 D. h. t.

χάριν, ὑπισχνοῦμαι ν' ἀλοῶ τὸν σῖτόν σου ἐπὶ τόσας ἡμέρας, νά σοι ὑπηρετῶ ὡς θεράπων ἐπὶ ἓν ἔτος κτλ. ὑπάρχει τότε μίσθωσις ἐργασίας, *locatio conductio operarum*.

Κατὰ τὴν ἔποψιν τοῦ ἀποτελέσματος: παραδείγματος χάριν, ὑπισχνοῦμαι νά σοι οἰκοδομήσω οἰκίαν, νά σοι κατασκευάσω ἔνδυμα, νά σοι δημιουργήσω ἔπιπλον κτλ. τότε ὑπάρχει μίσθωσις ἔργου, *locatio conductio operis*.

Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ὁ παρέχων τὴν ἐργασίαν καλεῖται *locator operarum*, ὁ δ' ἐπὶ μισθῷ λαμβάνων αὐτὴν *conductor*.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ περιπτώσει τὸναντίον ὁ μὲν ἐκτελῶν τὸ συμπεφωνημένον ἔργον λαμβάνει τὸ ὄνομα τοῦ *conductor* ἢ *redemptor operis*, ὁ δὲ παραγγέλλων αὐτὸ εἶνε ὁ *locator operis*. Τὸ γεγονός τῆς ἐπιχειρήσεως (δηλαδή ἡ ἐργοδοσία) ἐξομοιοῦται τρόπον τινὰ πρὸς πᾶγμα, ὅπερ ὁ κύριος αὐτοῦ ἐκμισθοῖ⁽¹⁾.

6. Μισθός. — 2^ο Πρὸς ὑπάρξιν μισθώσεως δὲν ἐξαρκεῖ μόνον ἡ ὑπαρξίς ὑποσχέσεως ὠρισμένης τινός ἐργασίας, ἀλλὰ προσάπαιτεῖται καὶ τις ἀντ' αὐτῆς συμπεφωνημένος μισθός⁽¹⁾.

Ἄλλως ὑπάρχει εἶδος δωρεᾶς⁽²⁾.

Ὁ μισθός (*pretium, merces*) πρέπει νά εἶνε σπουδαῖος⁽³⁾, δηλαδή τοιοῦτος ὥστε νά ᾔτο δυνατόν νά θεωρηθῇ ὑπὸ τῶν συμβαλλομένων μερῶν ὡς τὸ κατὰ προσέγγισιν ἀντίτιμον τῆς ὑπεσχημένης ἐργασίας ἢ ὡς ἡ ἀγοραία τοῦ τετελεσμένου ἔργου τιμῆ.

Πρέπει νά ὑπάρχη ὠρισμένος ἐκ τῶν προτέρων ἢ καὶ νά κατελείφθῃ εἰς τὴν κρίσιν τρίτου τινός εἰδικῶς ὠρισμένου. Ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει ὑπάρχει μίσθωσις ὑπὸ αἴρεσιν

(¹) L. 11 §. 3, l. 13 §. 1, l. 25 §. 7, l. 59 D. h. t.

(¹) L. 2 pr., l. 20 §. 1 D. h. t.

(²) Αὐτ. (³) L. 46 αὐτ.

προσδιορισμοῦ τοῦ μισθοῦ ὑπὸ τρίτου προσώπου. *Si merces promissa sit generaliter alieno arbitrio, locatio conductio contrahi non videtur*⁽⁴⁾. . .

Τέλος δέον νὰ συνίσταται ἐν χρηματικῇ ποσότητι.

Πᾶσα ἄλλη δόσις παράγει ἀνώνυμον σύμβασιν ἐκ τῶν ὑπαγομένων εἰς τὸν γενικὸν τύπον : *Do ut facias* (=δί-δωμι ἵνα ποιήσης), ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει τότε μίσθωσις ⁽⁵⁾. Ἄν δὲ ἀντὶ δόσεως εὐρίσκωμεν τὴν ἐκτέλεσιν γεγονότος τινός, τότε ἔχομεν εἶδος ἀνταλλαγῆς ἐργασιῶν, τὸ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νομοδιδασκάλων διατυπούμενον διὰ τῶν λέξεων : *Facio ut facias* (=ποιῶ ἵνα ποιήσης)⁽⁶⁾. Τὰ μέρη δύνανται τότε νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν ἀγωγὴν *praescriptis verbis, in quam necesse est confugere* (λέγει ὁ Ἰουλιανός), *quoties contractus existunt, quorum appellationes nullae jure civili proditae sunt*⁽⁷⁾. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ διακριτικοὶ χαρακτῆρες τῆς μισθώσεως βιομηχανίας, τὰ σημεῖα δι' ὧν διαγιγνώσκεται ἐν μέσῳ πασῶν τῶν ἄλλων συμβάσεων⁽⁸⁾.

7. Ἀπλοῦς ὀρισμός. — Εἶδομεν, ὅτι ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο εἶδη μισθώσεως, ἀπὸ δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ὡς ἑξῆς :

1^{ον} Μίσθωσις ἐργασίας (*locatio conductio operarum*) εἶνε τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ πρὸς ὄψωπὸν τι ὑπισχνεῖται εἰς

(4) L. 25 pr. D. h. t., §. 1 I. h. t.

(5) L. 5 §. 2 D. de praescr. verb. 19. 5.

(6) Αὐτ. §. 3.

(7) L. 3 D. de praescr. verb. 19. 5.

(8) Ὅταν θὰ πραγματευθῶμεν περὶ τοῦ μεγάλου καὶ δυσχεροῦς ζητήματος τῆς ἐμμίσθου ἐντολῆς, θὰ ἴδωμεν πῶς τὸ τελευταῖον τοῦτο συνάλλαγμα διακρίνεται ἀπὸ τοῦ νῦν ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς. Θὰ ἔχωμεν τότε τὴν γνώσιν πασῶν τῶν ἀναγκαίων ἀρχῶν ἵνα καλῶς καθιδρῶσωμεν τὴν διάκρισιν ταύτην.

ἕτερον ὠρισμένην τινὰ ἐργασίαν ἐφ' ὠρισμένον χρόνον ἀνθ' ὠρισμένου μισθοῦ.

2^ο Μίσθωσις ἔργου (*locatio conductio operis*) εἶνε τὸ συνάλλαγμα, δι' οὗ πρόσωπόν τι ὑπισχνεῖται εἰς ἕτερον τὴν κατασκευὴν ὠρισμένου τινὸς ἔργου, ἐν προθεσμίᾳ ὠρισμένη ἢ μὴ, ἀνθ' ὠρισμένου μισθοῦ.

8. *Διαίρεσις τῆς ὕλης.* — Ἦδη πρόκειται νὰ εἰσδύσωμεν βαθύτερον εἰς τὴν φύσιν τῆς μισθώσεως βιομηχανίας. Παραλείποντες πᾶν ὅ,τι ὑπάγεται εἰς τὴν ὕλην τῶν γενικῶν ἀρχῶν περὶ τῶν συναλλαγμάτων, ἐν οἷς ἡ μίσθωσις καταλέγεται, θὰ ἐξετάσωμεν κατὰ σειρὰν :

1^ο Πῶς συνίσταται·

2^ο Τίνα τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς, δηλαδή τίνας ὑποχρεώσεις παράγει καὶ τίνας ἀγωγὰς κέκτηται·

3^ο Τέλος πῶς ἀποσβέννυται.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

9. Ἡ μίσθωσις ἔνεκα τῆς γενέσεως αὐτῆς (Ἰ. ἀριθ. 1 καὶ 2) ἀπηλλάγη πρωίμως τῆς αὐστηρῆς τυπικότητος τοῦ ἀστικοῦ δικαίου. Ὅθεν καταλέγεται ἐν τῇ τάξει τῶν συναινετικῶν συναλλαγμάτων⁽¹⁾, δηλαδή τῶν συναλλαγμάτων τῶν ὑπαρχόντων διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ὑπάρχει συναίνεσις, *solo consensu*⁽²⁾.

(¹) L. 1 pr. D. h. t., I. de cons. obl. 3. 22.

(²) Ὁ Ortolan (*Explic. hist. des Institutes* τόμ. Β',

Μικρὸν ἄρα διαφέρει ὁ ἐξωτερικὸς τρόπος, δι' οὗ ἐκδηλοῦται ἡ τῶν βουλήσεων συμφωνία, διὰ λόγων, ἐγγράφως, δι' ἐπιστολῶν, διὰ μεσολαβήσεως ἀγγέλου κτλ.· πᾶσαι αὗται αἱ διάφοροι περιστάσεις, σπουδαιόταται οὔσαι προκειμένου περὶ ἀποδείξεως, εἶνε πάντῃ ἀλλότριαι εἰς τὴν σύστασιν αὐτὴν τοῦ συναλλάγματος.

10. Οὕτως εἶχε τὸ δίκαιον πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἄλλ' ὁ Ἰουστινιανὸς εἰσήγαγεν εἰς αὐτὸ νεωτερισμὸν τινα, οὗ τὸ περιεχόμενον, οὐσιῶδες ὄν, δέον νὰ γινώσκωμεν. Ἄν τὰ μέρη συνεφώνησαν νὰ συντάξωσιν ἔγγραφον, τὸ συναλλάγμα δὲν εἶνε τέλειον εἰμὴ μετὰ τὴν σύνταξιν τούτου τοῦ ἐγγράφου κατὰ πάσας τὰς ἀπαιτουμένας διατυπώσεις: — — *transactionum etiam, quas in instrumento recipi convenit, non aliter vires habere sancimus, nisi*

σελ. 413, σημ. 6 ἐν τέλει) φρονεῖ ὅτι δὲν εἶχεν οὕτω τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Κυριατικοῦ δικαίου. Ταύτην δὲ τὴν γνώμην κλίνομεν νὰ πιστεύσωμεν. Τῷ ὄντι παρά πᾶσι τοῖς ἀρτιγενέσι πολιτισμοῖς βλέπομεν ἀναπαραγόμενον τὸ αὐτὸ φαινόμενον· ἡ ἀνάγκη τύπου ἐξωτερικοῦ ἢ τοῦλάχιστον συμβόλου χάριν τοῦ κύρους τῶν δικαιοπραξιῶν καθιδρύεται ἀκαταμαχῆτως ὑπὸ δύο ἰσχυρῶν λόγων: ἀφ' ἐνὸς μὲν ἱκανοποιεῖ τὸ ὑλικὸν ἔνστιγμα τῶν λαῶν, παρ' οἷς ἡ λατρεία τῆς ἰσχύος διαγράφει τὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου, ἐξ ἐτέρου δὲ θεραπεύει τρόπον τινὰ τὴν ἔλλειψιν τακτικοῦ συστήματος ἀποδείξεων. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἐν Ῥώμῃ ἡ ἱερατικὴ ἐπενέργεια ἦτο εὐνοϊκὴ πρὸς τὴν χρῆσιν μυστηριωδῶν θεσμῶν καὶ τύπων πανηγυρικῶν.— Ἄλλὰ τοιαύτη πραγμάτων κατάστασις ὤφειλε νὰ εἶνε βραχεῖα, τοῦλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μίσθωσιν καὶ τὰ ἄλλα συναινετικὰ συναλλάγματα, διότι πάντες οἱ Ῥωμαῖοι νομοδιδάσκαλοι παριστᾶσιν ἡμῖν αὐτὰ ὡς ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἀποδεδεγμένα ὑπὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου.

instrumenta in mundum recepta, subscriptionibusque partium confirmata(¹)

Τί δ' ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τὴν οὐσίαν τούτου τοῦ νεωτερισμοῦ ; Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐν παντὶ χρόνῳ ἐπετρέπετο ἡ περὶ συντάξεως ἐγγράφου συμφωνία· ἀλλὰ τὸ συνάλλαγμα ὑφίστατο (νομικῶς) πρὸ τῆς συντάξεως τοῦ ἐγγράφου, ἦτο δὲ μόνον τετροποποιημένον δι' ὄρου(²)· ὑπῆρχε λοιπὸν δεσμὸς μεταξὺ τῶν μερῶν καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν ἐδύνατο ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ ἄλλου τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὄρου ἢ τοῦ διαφέροντος τὴν παροχὴν. Ἄλλὰ τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε ἀδύνατον ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ· ἐφ' ὅσον τὸ ἐγγραφον δὲν συντάσσεται, οὐδὲν ἐγένετο (νομικῶς): *Adeo ut nec illud in hujusmodi venditionibus liceat dicere, quod pretio statuto necessitas venditori imponatur, vel contractum venditionis perficere, vel id quod emptoris interest persolvere*(³).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

ΤΜΗΜΑ Α' — ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

11. Τὸ συνάλλαγμα τῆς μισθώσεως, ἅμα σχηματισθῆ, παράγει μεταξὺ τῶν μερῶν ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις : *alter*

(¹) L. 17 C. de fide instr. 4. 21. Ἴδε ὡσαύτως pr. I. de empt. et vend. 3. 23.

(²) Ἡ μίσθωσις, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο συνάλλαγμα, ἐπιδέχεται τὴν ἐπιβολὴν ὄρου (L. 20 pr. D. h. t.).

(³) L. 17 C. de fide instr. 4. 21. Ἴ. Ducarrooy τόμ. Β', ἀρ. 1037 καὶ 1051 ἐν τέλει. Ortolan τόμ. Β', σελ. 240 καὶ 260.

alteri obligatur(¹). Καταλέγεται λοιπὸν ἐν τῇ τάξει τῶν συναλλαγμάτων ἐκείνων, ἅπερ οἱ νεώτεροι νομοδιδάσκαλοι καλοῦσιν ἀμφοτεροβαρῆ ἢ *συναλλακτικά*.

Αἱ ὑποχρεώσεις αὗται εἶνε διάφοροι, καθ' ὅσον ἡ μίσθωσις ἔχει ἀντικείμενον τὴν παροχὴν ἐργασίας ἢ τὴν κατασκευὴν ἔργου: ὀφείλομεν ἄρα νὰ διαλάβωμεν περὶ αὐτῶν ἐν ἑκατέρᾳ τῶν δύο τούτων ὑποθέσεων.

§. 1. — Ὑποχρεώσεις γεννώμεναι ἐκ τῆς μισθώσεως ἔργου.

1^{ον} Ὑποχρεώσεις τοῦ *conductor operis*.

12. *Kυρία ὑποχρεώσεις*. — Ἡ *κύρια* τοῦ *conductor operis* ὑποχρέωσις εἶνε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ ὑπεσχημένον ἔργον ἐν τῇ προθεσίᾳ τῇ συμφωνηθείσῃ. Αὕτη δ' ἡ ὑποχρέωσις ὑπολαμβάνεται ἐκ πληρωθείσα, ὅταν τὸ ἔργον ἐπιδοκιμασθῇ, τοῦτ' ἔστιν ὅταν ἐξελεγχθῇ συμφωνῶν πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ τὰ μέρη εἶχον κατὰ νοῦν· ἐάν δ' ὁ κύριος ἀπαρνήται τὴν ἐαυτοῦ ἐπιδοκιμασίαν, ἡ ἀμφισβήτησις ὑποβάλλεται εἰς τὴν κρίσιν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, *boni viri arbitrato*. Τοῦτ' αὐτὸ δὲ χωρεῖ καὶ ἐν ἡ περιπτώσει συμφωνήθη ἐν τῷ συναλλάγματι ὅτι ἡ τοῦ ἔργου ἐπιδοκιμασία ἀπόκειται εἰς τὸν κύριον — ἢ καὶ τρίτος τις ὠρίσθη πρὸς τοῦτο· διότι ἐν ταύτῃ τῇ περιπτώσει τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἀγαθὴ πίστις: *Nam fides bona exigit, ut arbitrium tale praestetur, quale viro bono convenit*(¹). Δὲν πρέπει ὁ *conductor operis* νὰ ὑπόκειται εἰς τὸ αὐθαίρετον τοῦ κυρίου. Τοῦτο δ' ἄλλως ἀποτελεῖ ἐνταῦθα ἐφαρμογὴν εἰς εἰ-

(¹) §. 2 I. de cons. obl. 3. 22.

(¹) L. 24 pr. D. h. t., l. 77 D. pro socio 17. 2, l. 7 D. de contr. empt. etc. 18. 1.

δικήν περίπτωσιν κανόνος τινὸς γενικοῦ. Τῷ ὄντι ὁ Πρόκλος τίθησιν ὡς ἀρχὴν ἐν τῇ L. 76 D. pro socio 17. 2 ὅτι ὑπάρχουσι δύο εἴδη κριτῶν (arbitrorum): ἐκεῖνοι, ὧν ἡ διαγνώμη δύναται νὰ μὴ εἶνε σύμφωνος πρὸς τὴν ἐπιείκειαν, ὅπερ χωρεῖ ἐν τῇ περιπτώσει τῆς συνυποσχέσεως, καὶ οἱ ἄλλοι, οἵτινες τὸναντίον ὀφείλουσι πάντοτε νὰ εἶνε ἄνδρες ἀγαθοί, οἰοιδήποτε καὶ ἂν ὠρίσθησαν ἐκ τῶν προτέρων. Προδήλως ἄρα, προκειμένου περὶ συναλλάγματος ἀγαθῆς πίστεως, εἶνε ἀδύνατον νὰ παραδεχθῶμεν κριτὰς δυναμένους νὰ κρίνωσιν ἐναντίον τῆς ἐπιεικειᾶς. Ἐξ ἄλλου δ' ἡ ἐξουσία τοῦ τρίτου, κρίνοντος *ex aequo et bono*, δὲν εἶνε ἀπεριόριστος: οὕτως ἐκτιμᾷ μὲν τὴν ποιότητα τοῦ ἔργου, ἀλλὰ δὲν τῷ ἐπιτρέπεται νὰ παρεκτείνῃ τὴν προθεσίαν⁽²⁾, ἐκτὸς ἂν ἡ τοῦ ἔργου ἐκτέλεσις ἐν τῇ ὀρισμένῃ προθεσίᾳ εἶνε ἐξ ἀντικειμένου ἀδύνατος (L. 58 §. 1 D. h. t.).

13. *Eὐθύνη*. — Ἡ δευτέρα υποχρέωσις τοῦ *conductor operis* ἀπορρέει ἐκ τῆς πρώτης. Ὄφειλε νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς διατηρήσεως τοῦ πράγματος, ὅπερ τῷ παρεδόθη ὡς ὕλη τῆς ἐργασίας του. Ἰδῶμεν δὲ τίνα εἶνε ταύτης τῆς εὐθύνης τὰ ὅρια. Ἐν πρώτοις εἶνε ἀναμφισβήτητον, ὅτι εὐθύνεται ἕνεκα δόλου· διότι εἶνε κανὼν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἀδιαλείπτως κηρυττόμενος καὶ ἐπαναλαμβανόμενος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νομοδιδασκάλων, ὅτι ὀφείλει τις νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἀδικίαν τὴν ἐν γνώσει καὶ ἐκ προθέσεως ἐπενεχθεῖσαν⁽¹⁾. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ δόλου περιλαμβάνεται καὶ τὸ μέγα πταῖσμα, *lata culpa*, ἧτοι τὸ πταῖσμα τὸ συνιστάμενον ἐν τῷ μὴ νοεῖν ὅπερ πάντες νοοῦσι⁽²⁾. *magna culpa dolus est*, λέγει ὁ Παῦλος⁽³⁾.

⁽²⁾ L. 24 pr. D. h. t.

⁽¹⁾ L. 23 D. de R. J. 50. 17.

⁽²⁾ L. 213 §. 2, l. 223 pr. D. de V. S. 50. 16.

⁽³⁾ L. 226 αὐτ.

14. Εἶνε ὡσαύτως ἀναμφισβήτητον ὅτι ὁ *conductor operis* δὲν δύναται νὰ εἶνε ὑπεύθυνος ἕνεκα τῶν τυχηρῶν : τί δύναται νὰ αἰτιαταί ὁ ἰδιοκτήτης ; Τὸ πρᾶγμα ἐδύνατο ν' ἀπολεσθῆ καὶ παρ' αὐτῷ, ὡς ἀπωλέσθη παρὰ τῷ ἐργάτῃ. Τὰ κείμενα κυροῦσι κατὰ τρόπον ἐναργῆ τὴν ἐφαρμογὴν τῆςδε τῆς ἀρχῆς : *Si tamen vi majore opus prius interciderit, quam adprobaretur, locatoris periculo est* (¹).

Οὐχ ἦττον δ' ὅμως αὕτη ἡ ἀρχὴ ὑφίσταται δύο ἐξαιρέσεις :

1^ο *Si aliud actum sit* (=Εἰ ἄλλο τι συμπεφώνηται)(²).

Ἐὰν ὁ ἐργάτης ἀνέλαβεν ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ τὰ τυχηρὰ ἐν τῇ πράξει τῆς μισθώσεως. Ἡ συμφωνία δ' αὕτη οὐδὲν ἔχει τὸ ἀθέμιτον.

2^ο Ἐὰν τὸ πρᾶγμα τὸ ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενον τῆς μισθώσεως εἶνε ἀντικαταστατὸν, πρᾶγμα λαμβανόμενον *in genere* (=κατὰ γένος), ὥστε ὁ *conductor operis* νὰ ὑποχρεῶται ν' ἀποδώσῃ οὐχὶ αὐτοῦσις τὸ πρᾶγμα ἀλλ' ἄλλ' ἕτερον τῆς οὐσίας πρὸς αὐτό.

15. Αὕτη ἡ δευτέρα ἐξαιρέσις φαίνεται ἡμῖν λογικῶς προκύπτουσα ἐκ τινος χωρίου τοῦ Ἀλφηνοῦ(¹), ὅπου εὑρηγνται τὰ ἐπόμενα :

. . . . *Rerum locatarum duo genera esse, ut aut idem redderetur, sicuti quum vestimenta fulloni curanda locarentur, aut ejusdem generis redderetur, veluti quum argentum pusulatum fabro daretur, ut vasa fierent, aut aurum, ut annuli; ex superiore causa rem domini manere, ex posteriore in creditum iri.*

(¹) L. 36, l. 37, l. 59 D. h. t.

(²) L. 36, l. 13 §. 5 D. h. t.

(¹) L. 31 D. h. t.

Ὅθεν ἡ διάκρισις εἶνε πολὺ σαφής : ὁ γναφεὺς ὁ παρὰ σοῦ λαμβάνων ἐνδύματα πρὸς διόρθωσιν ὑποχρεοῦται νὰ σοι ἀποδώσῃ τὰ αὐτὰ ἐνδύματα· ὅθεν διαμένουσιν ἰδιοκτησία σου καὶ ἐπομένως σὺ ἐξακολουθεῖς φέρων αὐτῶν τὸν κίνδυνον. Τοῦναντίον δ' ὁ χρυσοχόος ὁ παρὰ σοῦ λαμβάνων ἄσημον ἄργυρον ἵνα σοι κατασκευάσῃ σκευὸς τι, ὑποχρεοῦται νὰ σοι ἀποδώσῃ σκευὸς ὁμοίου ἀργύρου ἀλλ' οὐχὶ τὸν αὐτὸν ἄργυρον· ὁ ἄργυρος καθίσταται ἰδιοκτησία του, *in creditum iur* : αὕτη δὲ εἶνε ἡ τεχνικὴ ἔκφρασις, ἧς γίνεται χρῆσις ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ *mutuum*. Πῶς λοιπὸν ν' ἀμφιβάλλωμεν ὅτι τοῦ πράγματος φέρει τὸν κίνδυνον ὁ ἐργάτης καὶ ὅτι καθίσταται ὑπεύθυνος καὶ ἔνεκεν ἀνωτέρας βίας ; Ἐν τούτῳ ἔχομεν τὴν ἀρχὴν τὴν γενικῶς παραδεδεγμένην προκειμένου περὶ χρεῶν *in genere*. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι μικρόν τι κατωτέρω ὁ Ἄλφηνος ἀποφαίνεται *conductorem culpam duntaxat debere*. Ἄλλὰ τοῦτο συμβαίνει, διότι ἐκεῖ ἀναφέρεται εἰς θέμα ὅπως εἰδικόν, ὅπερ εἶχε πρῶτον ὑποβαλῆ. Ὑποτίθησι πλοίαρχον λαμβάνοντα ἐν τῷ πλοίῳ ὠρισμένην τινὰ ποσότητα σίτου, ἀνήκουσαν εἰς πολλὰ πρόσωπα· αὐτὸς ἀποδίδωσι μέρος τοῦ σίτου εἰς τινὰ ἐξ αὐτῶν· τοῦ πλοίου ἀπολεσθέντος, δύναται νὰ καταδιωχθῇ διὰ τῆς ἀγωγῆς *oneris aversi*, ἀγωγῆς κινουμένης *in duplum* ; Ὁ Ἄλφηνος ἀποφαίνεται ὅτι δὲν δύναται, διότι δὲν ὑπάρχει πταῖσμα ἐκ μέρους τοῦ πλοίαρχου. Ἄλλ' αὕτη ἡ ἀπόφρασις εἶνε πάντῃ ἄσχετος πρὸς τὴν *actio locati*.

16. Ἐλθωμεν ἤδη εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οὔτε δόλος οὔτε ἀνωτέρα βία ὑπάρχει ἀλλὰ πταῖσμα ἀπλοῦν. Καὶ ἐνταῦθα τὸ κοινὸν δίκαιον εἶνε ἡ εὐθύνη. Μία δὲ μόνη ἐγένετο ἐξαιρέσις ὑπὲρ τοῦ θεματοφύλακος, διότι παρέχει ὑπηρεσίαν κατὰ χάριν· ἀλλὰ καθ' ἣν περίπτωσιν τὸ συνάλλαγμα διαφέρει ἐκατέρῳ τῶν μερῶν, ἰσχύει τότε ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ γενικοῦ κανόνος : *Sed ubi utriusque utilitas vertitur, ut in emto, ut in locato, ut in dote, ut in pigno-*

re, ut in societate, et dolus, et culpa praestatur (¹).

17. Ἀλλὰ τί πρέπει νὰ ἐννοῶμεν λέγοντες πταῖσμα, culpa; Κατὰ τίνα δὲ τρόπον πρέπει νὰ ἐκτιμᾶται;

Ἄρκει ἄραγε νὰ παράσχη ὁ conductor operis εἰς τὸ εἰς αὐτὸν παραδεδομένον πρᾶγμα τὴν φροντίδα, ἣν συνήθως καταβάλλει εἰς τὰ ἴδια πράγματα; Οὐχί· ὀφείλει νὰ προσενεχθῆ πρὸς αὐτὸ ὡς ἀγαθὸς οἰκογενειάρχης, δηλαδὴ ὡς ἤθελε πράξῃ ὁ ἐπιμελέστατος ἄνθρωπος. *Culpa autem abest, si omnia facta sunt, quae diligentissimus quisque observaturus fuisset*(¹).

Δὲν πρόκειται ἐνταῦθα, ὡς ὅταν ὑπάρχη ἑταῖρος ἢ κοινωνός, περὶ προσώπου ἔχοντος συμφέρον ἐν τῇ διατηρήσει τοῦ πράγματος, *propter suam partem causam habuit gerendi*(²). Τὸ πταῖσμα ἐκτιμᾶται (ὡς λέγουσιν οἱ ὑπομνηματισταὶ) *in abstracto*(³), δηλαδὴ κατὰ τύπον ἀφηρημένον, καθ' ὃν ὀφείλει τις νὰ συμβῆσθαι τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ(⁴).

Τὰ κείμενα παρέχουσιν ἡμῖν συγγὰς ἐφαρμογὰς ταύτης τῆς διδασκαλίας.

Ὁ Κέλσος ἐξομοιοῖ τὴν ἀνεπιτηδεύτητα πρὸς τὸ πταῖσμα. *Celsus etiam imperitiam culpa adnumerandam — scripsit*(⁵). Ὁ Οὐλπιανὸς ὑποτίθεισιν ὅτι λίθος πολύτιμος, δοθεῖσα εἰς κοσμηματοποιὸν ἵνα ἐμβάλῃ αὐτὴν εἰς πυελίδα ἢ ἐγγλύψη (*insculpenda*), θραύεται· ὁ κύριος ἔχει τὴν ἀγωγὴν *locati*, ἂν ἡ ἀνικανότης τοῦ ἐργάτου ὑπῆρξε τῆς

(¹) L. 5 §. 2 D. commod. 13. 6.

(¹) L. 25 §. 7 D. h. t.

(²) L. 25 §. 16 D. fam. ercisc. 10. 2.

(³) I. Heineccius Elem. juris §. 787.

(⁴) I. περὶ τῆς τῶν πταισμάτων θεωρίας κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Ῥωμαίων Ducaurroy τόμ. Β', ἀρ. 1071 — 1078, Ortolan τόμ. Β', σελ. 307—311.

(⁵) L. 9 §. 5 D. h. t.

θραυσεως ἢ αἰτία⁽⁶⁾. Ὁ Παῦλος, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Λαβέωνος⁽⁷⁾, ἀποφαίνεται ὅτι τὸν ὄλεθρον τὸν ἐπελθόντα ἔνεκεν ἐλαττώματος τοῦ ἔργου (*vitio operis*) φέρει ὁ ἐργολάβος.

Ἄν τὸ ἔργον ἀνελήφθη κατ' ἀποκοπὴν, ἢ εὐθύνη τοῦ *conductor* περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ ἔργον. Ἄν δὲ τὸ ἔργον ἀνελήφθη κατὰ πόδας ἢ κατὰ μέτρα (*in pedes mensurasve praestandum*), ἢ εὐθύνη περιορίζεται ἐν τῷ μέρει τοῦ ἔργου τῷ μὴ καταμετρηθέντι ἔτι⁽⁸⁾.

Πότε δὲ παύει ἡ εὐθύνη τοῦ *conductor operis*; Ἐν γένει ἀφ' ἧς λάβῃ χώραν ἐξέτασις καὶ ἐπιδοκιμασία τοῦ ἔργου, *receptio operis*. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξαίρεσωμεν τὴν περίπτωσηιν τῶν δημοσίων ἔργων τῶν ὑπ' ἀρχιτέκτονος ἀναληφθέντων. Ἡ *l. 8 C. de oper. publ. 8. 12* ἀποφαίνεται ὅτι ὁ ἀρχιτέκτων εὐθύνεται ἐπὶ δέκα καὶ πέντε ἔτη ἀπὸ τῆς τοῦ ἔργου ἀποπερατώσεως.

2^{ον} Ὑποχρεώσεις τοῦ *locator operis*.

18. Ἡ μόνη τοῦ *locator operis* ὑποχρέωσις συνίσταται ἐν τῇ πληρωμῇ τοῦ μισθοῦ (*merces*). Εἶδομεν δ' ἀνωτέρω τὴν φύσιν τοῦ μισθοῦ καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ὀφείλει νὰ προσδιορίζηται· δὲν ἐπανερχόμεθα λοιπὸν εἰς τοῦτο τὸ ἀντικείμενον καὶ μεταβαίνομεν εἰς τὴν μίσθωσιν ἐργασίας.

§. 2. — Ὑποχρεώσεις γεννώμεναι ἐκ τῆς μισθώσεως ἐργασίας.

1^{ον} Ὑποχρεώσεις τοῦ *locator operarum*.

19. Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ *locator operarum* συνίσταται

(6) *L. 13 §. 5* αὐτ.

(7) *L. 62* αὐτ.

(8) *L. 36* αὐτ.

ἐν τῇ παροχῇ τῆς ὑπεσχημένης ἐργασίας ἐπὶ τὸν συμπεφωνημένον χρόνον. Οὐδὲν δ' ὄριον φαίνεται διαγραφόμενον ἐνταῦθα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν συμβάσεων, οὐδείς περιορισμός εἴτε περὶ τῆς διαρκείας εἴτε περὶ τῆς φύσεως τῆς ἐργασίας.

Homo liber, qui statum suum in potestate habet, et peiorare eum et meliorem facere potest, atque ideo operas suas diurnas nocturnasque locat⁽¹⁾. Εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ὁ Παπινιανὸς (L. 71 §. 2 D. de cond. et dem. 35. 1) κηρύττει τὴν ἀρχὴν ὅτι ὑποχρέωσις ἐναντία πρὸς τὴν ἐλευθερίαν εἶνε ἄκυρος. *Potest dici non esse locum cautioni, per quam jus libertatis infringitur.*

Ἄλλ', οὕτως ὁμιλῶν, ἀναφέρεται εἰς περιπτώσιν ὅπως εἰδικήν, τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ διαθέτης ἐπέβαλεν εἰς τὸν κληροδόχον ὄρους ἐπηρεάζοντας εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ, ὡς παραδείγματός χάριν νὰ μὴ νυμφευθῇ ἢ νὰ μὴ καταλίπη τὸν τάφον ἐκείνου κτλ. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὁ νομοδιδάσκαλος προστίθειν ἀμέσως ἐξαιρέσιν περὶ τῶν ἀπελευθέρων τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος: *Sed in defuncti libertis alio jure utimur.*

20. Ὁ *locator operarum* δὲν εὐθύνεται ἕνεκα τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, μὴ ἐγγυώμενος τὸ παράπαν τὴν ἀγαθὴν τοῦ ἔργου ποιότητα. Ἄλλ' ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν ἡμετέραν προσοχὴν μὴ τυχὸν περιπέσωμεν εἰς σύγχυσιν. Εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποχρεωταί τις εἰς ἐκτέλεσιν ὠρισμένης τινὸς ἐργασίας ἐπὶ τῷ δεῖνι καθ' ἡμέραν μισθῷ — καὶ ἐν τούτοις νὰ ὑπάρχη *locatio operis* καὶ ἐπομένως εὐθύνη τῷ ἐργάτῃ. Τὸ πᾶν ἐξήρηται ἐκ τῆς προθέσεως τῶν μερῶν: εἰ μὲν αὐτὰ προέθεντο ὠρισμένον τι ἔργον τετελεσμένον, ὑπάρχει *locatio operis*: εἰ δὲ τοῦναντίον εἶχον κατὰ νοῦν τὴν ἐργασίαν καθ' ἑαυ-

(¹) *Pauli Sententiae lib. II, tit. XVIII de locato et conducto, §. 1.*

τήν και οὐχὶ τὸ τέρμα, εἰς ὃ καταλήγει, ὑπάρχει *locatio operarum*(¹).

Ἄλλως δὲ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἢ περίστασις ὅτι ἡ μίσθωσις συνωμολογήθη ἐπὶ τῷ δεῖνι μισθῷ καθ' ἡμέραν δὲν εἶνε πάντοτε ἀδιάφορος· δυνατὸν νὰ δεικνύη παρὰ τῷ κυρίῳ τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ διευθύνῃ αὐτὸς τὴν ἐργασίαν. *Ut arbitrio domini operis efficeretur*. Τότε ὁ *conductor operis* προσεγγίζει πρὸς τὸν *locator operarum*, μὴ εὐθυνόμενος καὶ αὐτὸς ἕνεκα τῆς τοῦ ἔργου ποιότητος(²).

2^ο Ὑποχρεώσεις τοῦ *conductor operarum*.

21. Ἡ ὑποχρέωσις αὐτοῦ συνίσταται (ὡς ἡ τοῦ *locator operis*) ἐν τῇ πληρωμῇ τοῦ συμφωνηθέντος μισθοῦ.

Ὁ *locator operarum* δικαιούται νὰ λάβῃ ὀλόκληρον τὴν ἀντιμισθίαν καὶ ὅταν ἡ ἐργασία του ματαιωθῇ ἢ διακοπῇ, ἂν τὸ γεγονός ἐπῆλθε δια περιστάσεως(¹) ἀνεξαρτήτου τῆς θελήσεώς του. *Qua operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non stetit, quominus operas praestet*.

Εἶνε κανὼν γενικὸς ὅτι ἡ αἴρεσις ὑπολαμβάνεται ἐκπληρωθεῖσα, ὅταν ἡ ἐκπλήρωσις αὐτῆς κωλυθῇ ὑπὸ τοῦ ἔχοντος ἐν τῇ ἀποκωλύσει συμφέρον. *In jure civili receptum est* [λέγει ὁ Οὐλπιανός(²)], *quoties per eum, cujus interest, condicionem non impleri, fiat, quominus impleatur, perinde haberi, ac si impleta condicio fuisset*(³). Ἄλ-

(¹) L. 51 §. 1 D. h. t.

(²) L. 51 §. 1 ἐν τέλει αὐτ.

(³) L. 38 pr. αὐτ.

(²) L. 161 D. de R. J. 50. 17.

(³) Πρόσθετος l. 24, l. 81 D. de cond. et dem. etc. 35. 1, l. 50 D. de contr. emt. etc. 18. 1, l. 32 §. 1 D. de usur. etc. 22. 1, l. 85 D. de V. O. 45. 1.

λ' ἐνταῦθα ὑπάρχει τι περιπλέον : ὀλοκλήρος ἢ ἀντιμισθία ὀφείλεται διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ὁ *locator operarum* ἐνήργησε πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῷ ἔν' ἀξιώθῃ τῆς ἀντιμισθίας. Ἄλλ' ὅμως ἀντιγραφὴ τίς τοῦ Ἀντωνίνου ἐπήγαγεν εἰς τοῦτον τὸν κανόνα ἐπεικῆ τινα τροποποίησιν : ὁ ἐργάτης ὀφείλει νὰ ὑποστῇ τὴν ἀπὸ τῆς ἀντιμισθίας αὐτοῦ ἀφαίρεσιν παντὸς ὅ,τι ἐδυνήθη νὰ κερδήσῃ παρ' ἄλλου (L. 19 §. 9 D. h. t.).

22. Οἱ ὑπομνηματισταὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου εὗρον ταύτην τὴν διδασκαλίαν ἐναντίαν πρὸς τὰς γενικὰς ἀρχὰς τῆς μισθώσεως· ἐζήτησαν λοιπὸν νὰ περιορίσωσι τὴν ἔννοιαν τοῦ 38. νόμου δι' ἐρμηνείας συσταλτικῆς⁽¹⁾. Διέκριναν δὲ τρεῖς περιπτώσεις ἀνωτέρας βίας : τὴν ἀνωτέραν βίαν τὴν βαρύνουσαν τὸν κύριον, τὴν τὸν ἐργάτην βαρύνουσαν καὶ τὴν οὔτε τοῦτον οὔτ' ἐκεῖνον βαρύνουσαν· μόνον δ' ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει παρέχουσι τὴν πληρωμὴν ὀλοκλήρου τῆς ἀντιμισθίας. Ἄλλ' αὕτη ἡ ἐρμηνεία, ἣν ἠσπᾶσαντο ὕστερον πολυάριθμοι συγγραφεῖς, φαίνεται μοι ἡμαρτημένη· ἡ ἔννοια τῶν λέξεων *si per eum non stetit* προσδιορίζεται ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ 33. νόμου, ὅπου ὁ νομοδιδάσκαλος Ἀφρικανὸς μεταχειρίζεται τοὺς αὐτοὺς ὅρους ἵνα κρίνῃ ὑπόθεσιν, καθ' ἣν προφανῶς ἡ ἀνωτέρα βία προέρχεται ἐκ γεγονότος ἀλλοτρίου πρὸς ἀμφοτέρω τὰ μέρη. Πρόκειται περὶ ἀγροῦ ἐκμισθωθέντος, ἔπειτα δὲ δημευθέντος. Ὁ νομοδιδάσκαλος ἀποφαίνεται : *teneri te actione ex conducto, ut mihi frui liceat, quamvis per te non stet, quominus id praestes*.

Ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο τούτων κειμένων δεικνύει σαφῶς ὅτι σχετικῶς πρὸς τοῦτο τὸ ἀντικείμενον αἱ ἀρχαὶ τῆς μισθώσεως τῶν πραγμάτων εἶνε ξέναι πρὸς τὴν μίσθωσιν ἐργασίας καὶ δὴ ὅτι ὑπάρχει ἀντινομία μετὰξὺ αὐτῶν.

Ἐν τῇ μισθώσει ἐργασίας ἐφαρμόζομεν τὰς ἀρχὰς τῆς

(¹) *Voët Locati conducti* ἀρ. 27.

πωλήσεως ἢ τοῦλάχιστον εἰς τὰ αὐτὰ καταλήγομεν ἀποτελέσματα. Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ὑποχρέωσις τοῦ *locator* εἶνε διαδοχική, ὅτι ἀνανεοῦται κατὰ πᾶσαν στιγμήν, — ἀλλ' ἐν τίνι κατ' οὐσίαν συνίσταται ἡ ὑποχρέωσις αὐτή; Ὁ *locator operarum* δὲν ὑπικνεῖται ἀκριβῶς τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἐργασίαν· ὑπισχνεῖται νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, δηλαδὴ τὴν φυσικὴν ἢ πνευματικὴν αὐτοῦ ἐνεργητικότητα, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ *conductor*. Ὁθεν, τούτου γενομένου, ἡ ὑποχρέωσις αὐτοῦ ἐξεπληρώθη, οἰαيدήποτε ἄλλως καὶ ἂν ὦσιν αἱ περιστάσεις, ὧν ἕνεκεν αὕτη ἡ ἐργασία καθίσταται ἀνωφελὴς τῷ *conductor*. Τοῦτο δ' ἀληθεύει καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῆς ἀρρώστιας τοῦ ὑπηρετοῦ· ὅπερ καὶ ὁ νομοδιδάσκαλος Παῦλος ἀποφαίνεται διὰ τῶν ἐξῆς ὠραίων λόγων: *Servire enim nobis intelliguntur etiam hi, quos curamus aegros, qui cupientes servire propter adversam valetudinem impediuntur*(²).

§. 3. — Κανόνες κοινὸι εἰς τε τὴν μίσθωσιν ἔργου καὶ τὴν μίσθωσιν ἐργασίας.

23. 1°. Ἡ μίσθωσις ἔργου δύναται ν' ἀσφαλισθῇ διὰ πασῶν τῶν ἐγγυήσεων, ἃς ἐπιδέχονται τὰ λοιπὰ συναλλάγματα. Ὁ νομοδιδάσκαλος Οὐλπιανὸς(¹) μνημονεῦει εἰδικῶς τοῦ ἀλληλεγγύου: *Duo rei locationis in solidum esse possunt*.

2° Δύναται νὰ προσλάβῃ πρόσθετα σύμφωνα (*pacta adjecta*). Ταῦτα δὲ τὰ σύμφωνα ἔχουσι τὴν αὐτὴν τῷ συναλλάγματι ἰσχύν, ὅπωςδήποτε καὶ ἂν τροποποιῶσιν αὐτό, εἴτε μετριάζοντα εἴτ' ἐπαυξάνοντα τὴν ὑποχρέωσιν. *Pacta enim conventa bonae fidei judiciis insunt*(²). Ἄλλ' ὁ

(²) L. 4 §. 5 D.de statu lib. 40. 7.

(¹) L. 13 §. 9 D. h. t.

(²) L. 7 §. 5 D. de pactis 2. 14.

μως δέον νά προστεθῶσιν *in continenti*, ἢ, ἂν προστιθῶνται *ex intervallo*, νά παρεμβληθῶσι *re non secuta*, τῆς ἐκτελέσεως μὴ ἀρξαμένης ἔτι, ἢ τοῦλάχιστον ἐπαναχθέντων τῶν πραγμάτων εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν κατάστασιν⁽³⁾.

ΤΜΗΜΑ Β' — ΑΓΩΓΑΙ

24. Εἶδομεν ἄρτι ὅτι τὸ συνάλλαγμα τῆς μισθώσεως ἔργου καὶ ἐργασίας δημιουργεῖ ὑποχρεώσεις, δηλαδὴ νομικὴν ἀνάγκην πρὸς ἐκπλήρωσιν ὠρισμένων τινῶν γεγονότων ἢ τινῶν ὠρισμένων παροχῶν⁽¹⁾.

Πλὴν δὲν ἀρκεῖ νά κηρύττη ἡ κοινωνία τὴν ὑπαρξίν δικαιώματός τινος, ἀλλ' ὀφείλει ἔτι νά ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀποτελεσματικότητα αὐτοῦ καὶ νά τῷ παράσχη ἰσχύν, δι' ἧς νά ἐμφανίζηται καὶ νά ἐπιβάλληται ἐν τῷ βίῳ τῷ πρακτικῷ.

Ὡς πρὸς τοῦτο δὲ γνωστὸν ὅτι ὑπῆρξαν τρεῖς μεγάλαι περίοδοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου.

25. Πρώτη περίοδος ἀγωγῶν τοῦ νόμου. — Πρώτη ὑπῆρξεν ἡ τῶν ἀγωγῶν τοῦ νόμου. Ἐκάστη δὲ τούτων τῶν ἀγωγῶν ἀπετέλει καθ' ἑαυτὴν ὀλόκληρον διαδικασίας σύστημα. Ἦσαν δὲ πέντε τῶν ἀριθμῶν :

Actio sacramenti

— *per iudicis postulationem*

— *per conductionem*

— *per manus injectionem*

— *per pignoris capionem*.

Δὲν προτιθέμεθα νά ἐπιληφθῶμεν ἐνταῦθα λεπτομερειῶν ἄλλοτρίων πρὸς τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν.

(¹) L. 58 D. de pactis 2. 14, l. 72 D. de contr. emt. etc. 18. 1.

(²) L. 3 pr. D. de obl. et act. 44. 7.

Εἴπωμεν δὲ μόνον ὅτι ἀπὸ ταύτης τῆς ἐποχῆς οἱ νομο-
 διδάσκαλοι ἀναγνωρίζουσιν ὅτι αἱ ὑποχρεώσεις αἱ γεννώ-
 μεναι ἐκ τῆς μισθώσεως πρέπει νὰ ἐκτιμῶνται κατὰ τὴν
 πίστιν τὴν ἀγαθὴν. *Quidem Scaevola pontifex maximus*
summam vim esse dicebat in omnibus iis arbitriis, in qui-
bus adderetur : ex fide bona ; fideique bonae nomen exis-
timabat manare latissime idque versari in tutelis, societa-
tibus, fiduciis, mandatis, rebus emptis venditis, conductis
locatis, quibus vitae societas contineretur⁽¹⁾. Κατὰ συνέ-
 πειαν δὲ αὐταὶ αἱ ὑποχρεώσεις εὐρηνταὶ κεκυρωμένοι διὰ
 τῆς ἀγωγῆς *per iudicis postulationem*, ἧς δυνάμει ὁ πραι-
 τωρ παρέχει εἰς τοὺς διαδίκους δικαστὴν (*arbiter*) περι-
 βεβλημένον δι' εὐρυτάτης ἐξουσίας καὶ οὐ τὴν ἀπόφασιν
 ὀφείλει νὰ ἐμπνεύσῃ μᾶλλον ἢ ἐπιείκεια ἢ ἡ στενὴ τοῦ ἀ-
 στικού δικαίου τήρησις. *Praeclarum a maioribus accepi-*
mus morem rogandi iudicis, si ea rogaremus quae salva
fide facere possit⁽²⁾.

Τίνας δὲ λόγους ἐπέβαλον οὕτως εἰδικὸν χαρακτῆρα εἰς
 τὰς δικαστικὰς κρίσεις περὶ μισθώσεως καὶ ἄλλων συναι-
 νετικῶν συναλλαγμάτων ;

Πρῶτον μὲν αὐτὴ τοῦ συναλλάγματος ἡ γένεσις, κατα-
 γομένου, ὡς ἤδη εἶδομεν (ἀρ. 2), ἐκ τοῦ δικαίου τοῦ τῶν
 ἔθνῶν, ἔπειτα δὲ τὸ σύνθετον καὶ πολλαπλοῦν τῶν σχέ-
 σεων, ἃς παράγει μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἐγκατάλειψις
 τῆς μισθώσεως καὶ τῶν ἄλλων ἀμφοτεροβαρῶν συναλλαγ-
 μάτων εἰς τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἀστικού δικαίου θὰ ἦτο
 ἀνατροπὴ τῆς κοινωνίας· διότι δι' αὐτῶν ἡ κοινωνία ὑφί-
 σταται, *quibus societas continetur*, κατὰ τὴν ὥραϊαν τοῦ
 Κικέρωνος ἔκφρασιν.

26. *Δευτέρα περιόδος*· τυπικὴ διαδικασία.—Κατὰ τὴν

(1) *Κικέρων* De Officiis III, 17.

(2) *Κικέρων* αὐτ., 10. Ἰ. Ortolan τόμ. Β', σελ. 412
 καὶ 413.

δευτέραν ιδίως περίοδον τοῦ διαδικαστικοῦ τῶν Ῥωμαίων δικαίου, ἰσχύοντος ἤδη τοῦ τυπικοῦ συστήματος, ἀναφαίνεται ἡ σπουδαιότης τοῦ γεγονότος, ὅπερ ἄρτι παρεστήσαμεν.

Ἡ ἀγωγή ἐνταῦθα εἶνε τύπος τις ὑπὸ τοῦ πραίτωρος εἰς τοὺς διαδίκους παραδιδόμενος καὶ προσδιορίζων τὸ ζήτημα, ὅπερ ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ λύσῃ. Ὅταν ὁ τύπος διαγράφηται *in jus*, δηλαδή ὅταν τίθησι ζήτημα τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ περιορισθῇ αὐστηρῶς ἐν τοῖς ῥήμασιν αὐτοῦ καὶ αἰ παρεπόμεναι τῇ ὑποθέσει περιστάσεις, ὅσον ἰσχυραὶ καὶ ἂν ᾧσι, δὲν δύνανται νὰ τροποποιήσωσι τὴν αὐστηρότητα τῆς ἀποφάσεως. Ἀλλὰ κατὰ τινὰς περιπτώσεις ὁ πραίτωρ, θείς ἤδη τὸ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ζήτημα, προσετίθη εἰς τὸν τύπον τὰς ἐξῆς τρεῖς λέξεις: *ex fide bona* ἢ ἄλλας τινὰς ἀναλόγους⁽¹⁾. Τότε ἡ ἐξουσία τοῦ δικαστοῦ εἶχε πλείονα ἑκτασιν, ἐξασκουμένη ἐν σφαίρα εὐρύτερα τὴν ἐπιείκειαν εἶδει νὰ ἔχη ὀδηγῶν καὶ τῶν διαδίκων, οἱ ἰσχυρισμοὶ δὲν εἶχον ἄλλον κανόνα ἢ τὴν πίστιν τὴν ἀγαθὴν.

Τοῦτο δὲ συμβαίνει κατὰ πάσας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς πρόκειται περὶ μισθώσεως, ὡς μαρτυροῦσι πολυάριθμα κείμενα⁽²⁾.

27. Τέσσαρες δὲ συνέπειαι ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἀγωγή εἶνε ἀγαθῆς πίστεως.

1^ο Οὐδὲν ἀντίκειται μᾶλλον εἰς τὴν πίστιν τὴν ἀγαθὴν ἢ ὁ δόλος⁽¹⁾. Ὅθεν ὁ δικαστὴς ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὸν δόλον, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη ν' ἀντιταχθῇ ἡ

(1) I. Ortolan τόμ. Β', σελ. 472.

(2) I. de cons. obl. 3. 22, §. 28 I. de act. 4. 6, Gai. IV §. 62.

(1) L. 3 §. 3 D. pro socio 17. 2. Ducaurroy ἀρ. 1286. Ortolan σελ. 474.

ἔνστασις *doli mali*. *Judicium fidei bonae continet in se doli mali exceptionem*(²).

Ἐφαρμογὴν ταύτης τῆς ἀρχῆς εἶδομεν (ἀρ. 23) καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ πρόσθετα σύμφωνα καὶ πλὴν τούτου καθ' ὅσον ἀποβλέπει εἴτε εἰς τὴν προθεσμίαν τῆς ἐκτελέσεως εἴτε εἰς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτήν (ἀρ. 12).

2^ο Ἐν ἐλλείψει συμφωνιῶν ῥητῶν τὰ δικαιώματα τῶν μερῶν προσδιορίζονται ὑπὸ τῆς συνηθείας: *Ea enim, quae sunt moris et consuetudinis, in bonae fidei judiciis debent venire*(³).

3^ο Ὁ συμψηφισμὸς ἀπαγγέλλεται ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ καὶ μὴ ὑπαρχούσης ἐνστάσεως δόλου.

Tamen judici nullam — — compensationis rationem habere — — formulae verbis praecipitur; sed quia id bonae fidei iudicio conveniens videtur, ideo officio ejus contineri creditur(⁴).

Οὗτος ὁ συμψηφισμὸς ἔχει χώραν *ex eadem causa et dispari specie*: ταῦτα δ' οἰκόμεν ἐννοεῖται ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ δικαίῳ, καθ' ὃ πᾶσα καταδίκη ἦτο χρηματικὴ.

4^ο Τέλος οἱ τόκοι τοῦ ὀφειλομένου πράγματος προστίθενται εἰς τὸ κεφάλαιον ἀπὸ τῆς ὑπερμερίας.

In bonae fidei contractibus ex mora usurae debentur(⁵).

28. Ὡς εἶδομεν ἤδη, τὸ συνάλλαγμα τῆς μισθώσεως, ἀμφοτεροβαρὲς ὄν, παράγει ἑκατέρωθεν ὑποχρεώσεις: ἑκάτερα τάξις τῶν ὑποχρεώσεων τούτων κέκτηται ἰδίαν ἀγωγὴν, *actio locati*, ὅταν ἐνάγων εἶνε ὁ *locator*, καὶ *actio conducti*, ὅταν ὁ *conductor* ἐνάγη.

(²) L. 84 §. 5 D. de leg. et fid. 30 I^ο.

(³) L. 31 §. 20 D. de aedil. et. etc. 21. 1.

(⁴) Gai. IV §. 63. §. 30 I. de act. 4. 6. Ducarroy ἀρ. 1247.

(⁵) L. 32 §. 2 D. de usur. etc. 22. 1.

Ἐάν δὲ ὑπάρχη ἀμφιβολία περὶ τοῦ πότερον τῶν μερῶν ἐπέχει τόπον *locator* καὶ ἀντιστρόφως, γίνεται χρῆσις τῆς ἀγωγῆς *praescriptis verbis*(¹), ἀγωγῆς *in factum* ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι ἡ *demonstratio* ἐκτίθησι τὸ γεγονός ἀντὶ καὶ ὀνομάσῃ αὐτό, ἀλλὰ διαγεγραμμένης ἄλλως *in jus* ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι τίθησι ζήτημα τοῦ ἀστικοῦ δικαίου.

29. Τρίτη περίοδος· ἑκτακτος διαδικασία. — Μεταβαίνομεν νῦν εἰς τὴν τρίτην περίοδον τοῦ διαδικαστικοῦ τῶν Ῥωμαίων δικαίου, τὴν ἑκτακτον διαδικασίαν. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς δίκης, τὸ *judicium*, ἐκλείπει : ἡ διάγνωσις τῆς διαφορᾶς ἀνήκει ὀλόκληρος εἰς τὸν ἄρχοντα· οὕτω δὲ ἡ δίκη περατοῦται *in jure*.

Αὕτη ἡ διαδικασία, ὡς ἐμφαίνει καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ἐθεσμοθετήθη κατ' ἀρχὰς ὡς ἐξαιρέσις τοῦ κοινοῦ δικαίου περὶ ὠρισμένων τινῶν περιπτώσεων, ὧν ὁ ἀριθμὸς προέβαινε διηνεκῶς αὐξάνων.

Ἐν αὐταῖς δ' ὑπῆρχον τὰ ζητήματα τῶν τιμητικῶν ἀμοιβῶν (*honoraria*)(¹). Θὰ παραστήσωμεν δὲ παρακατιόντες τὴν ἐννοίαν τῶν τιμητικῶν ἀμοιβῶν καὶ πῶς αὐταὶ διακρίνονται ἀπὸ τοῦ μισθοῦ (ἀρ. 35—37).

Μετ' οὐ πολὺ δ' ἡ ἐξαιρέσις κατέστη κανὼν καὶ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ *extra ordinem sunt omnia judicia*(²)· πᾶσαι αἱ δίκαι εἶνε ἑκτακται.

(¹) L. 1 §. 1 D. de praescr. verb. 19. 5.

(²) L. 5 pr. D. de extr. cogn. etc. 50. 13.

(³) §. 8 I. de interd. 4. 15, pr. I. de success. subl. etc. 3. 12.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

ΠΩΣ ΑΠΟΣΒΕΝΝΥΤΑΙ Η ΜΙΣΘΩΣΙΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

30. Παρηκολουθήσαμεν ἤδη τῇ μισθώσει ἔργου καὶ ἐργασίας κατὰ πάσας τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς τὰς περιόδους· οὕτω δὲ παρέστημεν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς καὶ ἐξητάσαμεν τὰ ἀποτελέσματα τῆς, δηλαδὴ τὰς ὑποχρεώσεις ἃς δημιουργεῖ καὶ τὰς ἀγωγὰς ἃς κέκτηται· δὲν ὑπολείπεται ἄρα ἡμῖν ἢ νὰ ἴδωμεν τὸν τρόπον καθ' ὃν ἀποσβέννυται.

Κεῖμενα ἐλλείπουσιν ἡμῖν ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ κεφαλαίῳ, ἀναμφιβόλως διότι τὸ πᾶνμα ἐφάνη πολὺ ἀπλοῦν εἰς τοὺς Ῥωμαίους νομοδιδασκάλους. Τῷ ὄντι οἱ τρόποι τῆς ἀποσβέσεως προκύπτουσιν ἐνταῦθα ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων.

Οὔτοι δὲ πλὴν τῶν γενικῶν τρόπων, οἷον τῆς ἀνανεώσεως, τῆς ἀμοιβαίας διαφωνίας (*mutuus dissensus*) κτλ.⁽¹⁾, εἶνε οἱ ἐξῆς :

- 1^{ον} Ἡ τοῦ ἔργου ἐκτέλεσις·
- 2^{ον} Ἡ λήξις τοῦ συμπεφωνημένου χρόνου περὶ τῆς διαρκείας τῆς ἐργασίας·
- 3^{ον} Ἡ ἀπώλεια τοῦ πράγματος ὅπερ ὄφειλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὕλη εἰς τὴν ὑπεσχημένην ἐργασίαν·
- 4^{ον} Ἡ φυσικὴ ἢ πνευματικὴ τοῦ ἐργάτου ἀνικανότης·
- 5^{ον} Ὁ θάνατος τοῦ *locator operarum* ἢ τοῦ *conductor operis*⁽²⁾.

Ἐν γένει ἀληθῶς τὸ συνάλλαγμα τῆς μισθώσεως ὑφίσταται καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐτέρου τῶν μερῶν. *Viam*

(1) *I. quibus modis etc.* 3. 29.

(2) *Ortolan* τόμ. Β', σελ. 269.

veritatis ignoras (λέγει ὁ αὐτοκράτωρ Γορδιανός)⁽¹⁾, in conductionibus non succedere heredes conductoris existimans, quum, sive perpetua conductio est, etiam ad heredes transmittatur, sive temporalis, intra tempora locationis heredi quoque onus contractus incumbat.

Ἄλλ' ἐν τῇ μισθώσει βιομηχανίας αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον τοῦ συναλλάγματος εἶνε γεγονός τι, τὸ προσωπικώτατον πάντων τῶν γεγονότων, ἢ τοῦ ἀνθρώπου ἐργασία· τὸ ὀφειλόμενον ἄρα πρᾶγμα ταυτίζεται τρόπον τινὰ μετὰ τοῦ προσώπου τοῦ ὀφειλέτου καὶ συνεχλείπει μετ' αὐτοῦ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

⁽¹⁾ L. 10 C. h. t.

ΑΓΓΕΛΙΑ

Αύξηθεισῶν κατὰ πολὺ τῶν σημειώσεων καὶ εὐρυτέρας περιλαβουσῶν ἀναπτύξεις, ἀναγκαῖα ἐγένετο ἡ ἐν ἰδίῳ τομιδίῳ ἔκδοσις αὐτῶν, τιμωμένῳ, ὅσον καὶ τὸ παρὸν, δύο νέων δραχμῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

	Ἄριθ.	Σελ.
§. 2. — Ὑποχρεώσεις γεννώμεναι ἐκ τῆς μισθώσεως ἐργασίας.	19—22.	αὐτ.
1 ^{ον} Ὑποχρεώσεις τοῦ <i>locator operarum</i> . . .	19—20.	αὐτ.
2 ^{ον} Ὑποχρεώσεις τοῦ <i>conductor operarum</i> . . .	21—22.	49.
§. 3. — Κατόνες κοιροὶ εἰς τε τὴν μισθωσιν ἔργου καὶ τὴν μίσθωσιν ἐργασίας	23.	51.
ΤΜΗΜΑ Β' — Ἀγωγαί	24—29.	52.
1 ^η περίοδος : Ἀγωγαὶ τοῦ νόμου	25.	αὐτ.
2 ^α περίοδος : Τυπικὴ διαδικασία	26—28.	53.
3 ^η περίοδος : Ἐκτακτος διαδικασία	29.	56.
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε' — Ἀποσβεσίς	30.	57.
Ἄγγελλα		59.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000000227

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τιμᾶται δύο νέων δραχμῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ